

POSESIUNILE ARDELENE ALE LUI NICOLAE CSUPOR, VOIEVODUL TRANSILVANIEI (1468–1472). CÂTEVA DOCUMENTE INEDITE

András W. Kovács*

Cuvinte cheie: Transilvania, Nicolae Csupor, voievodul Transilvaniei, răscoala din 1467, Moldova, regele Matia, donarea de moșii

Keywords: Transylvania, Nicholas Csupor, Transylvanian voivode, 1467 uprising, Moldavia, King Matthias, donation of estates

Familia din care provenea Nicolae Csupor (*Chupor*, *Chwpor*) făcea parte din vechea aristocrație din Ungaria¹, ai cărei membrii au avut acces la diferite funcții importante din regat. Gheorghe Csupor – ca slujbaș al lui Iancu (Ioan) de Hunedoara – a ajuns vicevoievod al Transilvaniei (în 1443).² Cele

* Societatea Muzeului Ardelean, Cluj, str. Napoca, nr. 2-4, e-mail: wkovacsandras@eme.ro. Studiul a fost realizat cu sprijinul Bursei Bolyai./ This paper was supported by the János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Sciences (BO/00522/20/2).

¹ Cel mai recent, despre istoria familiei a se vedea Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526*, Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2014), 15, nota nr. 30; respectiv 16–17, nota nr. 34; 18, nota nr. 41; 89–95.

² Pentru funcțiile purtate de către membrii familiei Csupor, până în 1457, a se vedea Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, História Könyvtár. Kronológiák, adattárak nr. 5., vol. I–II (Budapest: História, MTA Történettudományi Intézete, 1996), vol. II, 54, iar pentru perioada 1457–1526, Norbert C. Tóth, Richárd Horváth, Tibor Neumann, Tamás Pálosfalvi, *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*, vol. I, *Főpapok és bárók*, vol. II, *Megyék*, Monumenta Hungariae Historica, Elenchi, Magyar Történelmi Emlékek, Adattárak (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2016–2017), *passim*. Descendența familiei până la stingerea ei pe linie bărbătească (1492), a se vedea la: Pál Engel, *Magyar középkori adattár. Középkori magyar genealógia* ([Budapest]: Arcanum, MTA Történettudományi Intézete, 2001) [CD-ROM], Monoszló nem Csupor (monoszlói) respectiv Pálosfalvi, *Körös*, 89–95. Posesiunile familiei: *Ibid.*, 323, 325, notele 7–9 (cu înșirarea literaturii mai vechi). Adunarea datelor referitoare la Csupor, dar și a altor documente inedite citate în acest studiu s-a realizat pe baza geografiei istorice a Ungariei secolului al XV-lea: Dezső Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, vol. I–III, V (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1890–1913), respectiv a catalogului digital al documentelor medievale referitoare la istoria Ungariei medievale (emise anterior datei de 29 august 1526), grupate în

mai importante posesiuni familiale erau în comitatul Kőrös, în Slavonia: cetățile Monoszló, Szarvaskő și Gerzence, respectiv patru orașe cu statut de târg.³

Nicolae Csupor – amintit în 1465 doar cu titlul de *egregius*⁴ – a fost, la început, cavaler al curții regale (1459,⁵ 1467: *aule miles*) și a participat în campania pornită de regele Matia pentru reprimarea răscoalei antiregale⁶, fiind, la sosirea în provincie, *aulicus* al curții regale.⁷ Tot în 1467 a fost împuternicitul regelui în fața stărilor germane întrunite la Nürnberg, acolo unde se discuta despre pericolul turcesc.⁸ Apoi a fost numit de către regele Matia al Ungariei în funcții care presupuneau calități de conducător militar: a fost voievod al Transilvaniei și comite al secuilor (1468–1472)⁹, căpitan al armatei regale în Moravia (1470), comite al comitatelor Verőce (1470–1474).¹⁰ Csupor a fost unul dintre conducătorii armatei regale care a participat în campania din Moldova (1467)¹¹,

colecția „Antemohácsiana” a Arhivei Naționale Maghiare: *Collectio diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország digitális levéltára. Digital archives of medieval Hungary. A Magyar Országos Levéltárban (MOL) a Mohács előtti gyűjteményekhez 1874–2008 között készült levéltári segédletek és oklevelek elektronikus feldolgozása (DL–DF 4.3)*, ed. György Rácz (Budapest: Arcanum, Magyar Országos Levéltár, 2008) [CD-ROM].

³ Pálosfalvi, *Kőrös*, 323, 325, nota 7.

⁴ Colecție privată, Lad. 63, fasc. 1, nr. 37 (11098a).

⁵ András Kubinyi, “A Mátyás kori államszervezet,” în Enikő Csukovits, ed., *Mátyás és a humanizmus*, Nemzet és emlékezet (Budapest: Osiris, 2008), 440, nota nr. 120 (sursa citată: Arhiva Națională Maghiară, Colecția Antemohácsiana, Diplomatikai Levéltár [în continuare: DL] 33355)

⁶ Pálosfalvi, *Kőrös*, 92 (DL 36393).

⁷ Tamás Pálosfalvi, “Grebbei Hermanfi László alnádor. Egy tekintélyes szlavón köznemesi politikus pályaképe,” *Századok* 142 (2008): 281; Árpád Nógrády, “Mennyit ér a kegyelemlevél?,” în Tibor Neumann, György Rácz, eds., *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*, Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok nr. 40., *Analecta Medievalia* nr. 3. (Budapest: MTA Történettudományi Intézete; Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara, 2009), 238 (DL 100762, 1467. II. 2.).

⁸ Karl Nehring, “Quellen zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts,” I–II, *Levéltári Közlemények* 47 (1976): 89 (1467. V. 17).

⁹ C. Tóth *et alii*, *Archontológia 1458–1526*, vol. I, 86. Titlul de voievod l-a purtat însă chiar și după demiterea sa din această funcție (Tibor Neumann, “A Szapolyaiak erdélyi ága – a Mikeszászi Horvát család,” *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*, tom. CXXXII. Szeged, 2011, 76, nota nr. 25).

¹⁰ C. Tóth *et alii*, *Archontológia 1458–1526*, vol. II, 341.

¹¹ Antal Bonfini, *A magyar történelem tizedei*, traducere de Péter Kulcsár (Budapest: Balassi, 1995), 4.1.219; Richárd Horváth, “Életrajzi szilánkok ecsedi Bátori István politikai pályafutásáról (1458–1479),” *Szabolcs-szatmár-beregi Szemle* 43, nr. 1 (2009): 57; Richárd Horváth, Tibor Neumann, *Ecsedi Bátori István. Egy katonabáró életpályája (1458–1493)*, Magyar Történelmi Emlékek, Értekezések (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2012), 23. Câteva titluri din bogata literatură referitoare la lupta de la Baia: Ioan Aurel Pop, “Valoarea mărturiilor documentare despre expediția întreprinsă de regele Matei Corvin

el însuși suferind mai multe răni cu ocazia luptelor.¹²

La câteva luni după terminarea acțiunilor militare, a fost recompensat cu moșiile confiscate de la participanții rebeliunii antiregale din 1467.¹³ După cum este bine cunoscut, în acest an, nobilimea ardeleană, în frunte cu elita locală și cei trei voievozi ai Transilvaniei aflați în funcție, au organizat un complot împotriva lui Matia¹⁴; la el au participat și fruntași ai scaunelor săsești.¹⁵ Represiunea sângeroasă ce a urmat este bine documentată.¹⁶ Elita nobilimii locale, implicată în complot, a fost decimată și posesiunile lor au fost confiscate. Csupor a primit moșiile familiilor Zsuki (*Suky*), Erdélyi din Șintereag/Somkerék, Apafi din Mălâncrav/Malomkerék, Veres din Sfăraș/Farnas, Kecseti și Székely din Sânioana și mai apoi cea a familiei Torockói¹⁷,

la 1467 în Moldova,” *Studii* 34, nr. 1 (1981): 131–139; Emanuel Antoche, “L’expédition du roi de Hongrie, Mathias Corvin en Moldavie (1467). Qui remporta finalement la bataille de Baia (14/15 décembre 1467)?” în Petronel Zahariuc, Silviu Văcaru, eds., *Ștefan cel Mare la cinci secole de la moartea sa*, Biblioteca Fundației Academice “A. D. Xenopol” nr. 11 (Iași, 2003), 197–225; Manole Neagoe, *Campania din 1467 și lupta de la Baia*, cu ediția critică și traducerea izvoarelor de Dan Slușanschi, Biblioteca istorică și filologică (București: Roza Vânturilor, 2007).

¹² Zsigmond Jakó, ed., *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei*, A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II, Forráskiadványok nr. 17., vol. I–II (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990), vol. I, nr. 1797 (1468. III. 23). = Samu Barabás, ed., *Codex diplomaticus sacri Romani imperii comitum familiae Teleki de Szék. A római szent birodalmi gróf széki Teleki család oklevéltára*, vol. I–II (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1895), vol. II, 90–92.

¹³ Árpád Nógrády, “A lázadás ára,” *Erdélyi Múzeum* 67, nr. 3–4 (2005): 135, nota 36.

¹⁴ Nógrády, “Kegyelemlevél,” 236 (cu înșirarea literaturii mai vechi); Péter E. Kovács, “Mátyás és az erdélyi lázadás,” *Korunk* 19, nr. 7 (2008): 17–19.

¹⁵ Konrad G. Gündisch, “Participarea sașilor la răzvrătirea din anul 1467 a transilvănenilor împotriva lui Matia Corvin,” *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia* 17, fasc. 2 (1972): 21–30.

¹⁶ Nógrády, “Lázadás,” 131–137; Nógrády, “Kegyelemlevél,” 235–249. Câteva alte posesiuni confiscate de la participanții complotului antiregal: DL 74176 (1468. XII. 23).

¹⁷ Nógrády, “Lázadás,” 135, nota 36 (majoritatea documentelor pe care le înșirăm aici sunt citate în acest studiu). Posesiunile primite de către Csupor au fost confiscate de la următoarele familii: 1. Zsuki (*Suky*): Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1797 = Barabás, *Teleki*, vol. II, 90–92 (DL 74174–74175, 1468. III. 23); introducerea în posesiune: Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1800 = Barabás, *Teleki*, vol. II, 89–93 (DL 74174–74175, 1468. IV. 15). Cf. DL 27046 (1468. VIII. 10). 2. Erdélyi din Șintereag: DL 30210; Barabás, *Teleki*, vol. II, 133 (castelul din Gornești). 3. Apafi: DL 30211–30212 (1468. IV. 26). 4. Benedict Veres din Sfăraș (Farnasi): DL 30213 (1468. VIII. 16), cf. și Zsigmond Jakó, “A farnasi Veres család (Az 1467. évi erdélyi lázadás kutatásához),” în András Kiss, Gyöngy Kovács Kiss, Ferenc Pozsony, eds., *Emlékkönyv Imreh István születésének nyolcvanadik évfordulójára* (Kolozsvar: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1999), 227. 5. Veres din Sfăraș (Farnasi) și Ladislau din Chiced/Aluniș (Kecseti): DL 30884 (1468. III. 9, cf. nr. anexa nr. 4). 6. Mihai Székely din Sânioana: DL 32363 (1468. III. 9, cf. anexa nr. 5). 7. Torockói: DL 28414 (1470. I. 25). A se vedea și Nógrády, “Kegyelemlevél,” 238, nota nr. 14. Cf. Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 459–460 (posesiunile din comitatul Cluj al lui Nicolae Csupor).

respectiv o casă și o podgorie în Bistrița, confiscată de la judele acestui oraș, participant și el la complot.¹⁸

Csupor a încercat probabil să întregească teritoriul posesiunilor primite: se cunoaște că în 1469 proprietarii posesiunii Bodhaza/Boteni (comit. Cluj) – aflată în imediata vecinătate a posesiunilor familiei Zsuki – protestau¹⁹ împotriva donării acestuia de către rege lui Csupor și vicevoievodul acestuia, Ioan Rédei (în funcție între 1468–1472).²⁰ Și-a întregit moșiile primite de la rege cu altele, învecinate acestora, luând în zălog în 1469 de la familiile Zsombori și Drági, vechi proprietari din comitatul Dăbâca, jumătatea posesiunii Așchileu Mic și pârtimea din Chendrea, Gălpâia, Borza, Lupoia și Var²¹, posesiuni din apropierea localităților Jimbor și Mikó (*Myko*, primite recent ca donație de la rege), dar și posesiunile Jebucu, o moară în Someșeni și un heleșteu în Sânnicoară (în comitatul Cluj) de la familia Dezméri, din neamul Mikola.²² La fel, a luat în zălog părți de moșii în Hida și Dârja (comit. Dăbâca)²³ și Jimbor.²⁴ În 1470 proprietarii (amnistiați) ai cetății Sângeorgiul Trascău (Colțești) protestau împotriva ocupării de către Csupor al jumătății acestei cetăți dar și a posesiunilor Trascău/Rimetea, Bedeleu/Izvoarele și Buru (comit. Turda).²⁵ În 1470 regele Matia i-a donat lui Csupor din posesiunile familiei Dobokai Inău/Fundătura, Dăbâca, Lujerdiu, Buciumi, Treznea (comit. Dăbâca).²⁶

Despre activitatea lui Csupor din Transilvania ne-au rămas puține documente proprii, deoarece nu a stat prea mult în provincie. După întoarcerea din Moldova, la 12 februarie 1468, el și Ioan Pongrác (numit în aceeași funcție; 1468–1472), cu o misivă redactată la Cluj și adresată orașului Sibiu, cereau magistratului de acolo să trimită la Cluj șase cai buni pentru a transporta

¹⁸ Miloš Marek, *Archivum Familiae Motešický. Stredoveké listiny z archívu rodiny Motešickovcov*, *Fontes rerum Slovacarum* nr. 2 (Trnava 2010), 238–239 (DL 62600, 1468. IV. 7).

¹⁹ Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1857. (1469. III. 22).

²⁰ C. Tóth *et alii*, *Archontológia 1458–1526*, vol. I, 86.

²¹ Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1917 (1469. X. 11), cf. Mór Petri, *Szilágy vármegye monographiája*, vol. V (Zilah: Szilágy vármegye közönsége, 1903), 323.

²² Barabás, *Teleki*, vol. II, 100–101 (DL 74182, 1469. XII. 13).

²³ Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 2031 (1471. VII. 9).

²⁴ Barabás, *Teleki*, vol. II, 151 (tranzacție amintită doar ulterior, în 1482).

²⁵ Nógrády, “Kegyelemlevél,” 238–239, nota 15 și 18: DL 28535 (1470. V. 24) = Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1960; Zsigmond Jakó, Antal Valentiny, eds., *A torockkőszentgyörgyi Thorotzkay család levéltára*, *Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára* nr. 1 (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1944), nr. 35 (Arhiva Națională Maghiară, Colecția Antemohácsiana, *Diplomatikai Fényképgyűjtemény* [Fototeca Diplomatică; în continuare: DF] 257881, 1473. I. 17), nr. 36 (1473. I. 31), nr. 40 (1475. VI. 9). Din domeniul Trascău, donat lui Csupor, mai făceau parte și posesiunile Vălișoara, Sălciua de Jos, Sălciua de Sus, Poșaga de Jos, Lunca, Vidol (comit. Turda).

²⁶ DL 61053 (1470. VII. 25).

tunurile armatei regale la Oradea.²⁷ La puțin timp după aceasta, Csupor a fost numit căpitan al armatei regale din Moravia și guvernator al provinciei²⁸, atribuțiile legate de demnitatea de voievod fiind exercitate probabil de către Ioan Pongrác²⁹, respectiv vicevoievozii lor. Titlul de voievod l-a purtat chiar și aici, numele de familie fiind amintit contopit cu numele demnității (*Czupperwoyda*) de către cronicarul Eschenloer.³⁰ Chiar și cele câteva puncte ale itinerariului său ne informează de prezența sa în această regiune. În ianuarie 1470 era în Moravia³¹, în februarie 1470 l-a însoțit pe Matia la Viena³², și printr-o misivă trimisă tot de acolo – în care se intitulează voievod, comite al secuilor și căpitan suprem al armatei regale din Moravia – cerea lui Nicolae, arhidiaconul de Târnava retrocedarea unor posesiuni aflate în Transilvania.³³ În luna martie a aceluiași era la Pojon (Pozsony)³⁴, în iulie trebuia să fi lângă Brünn (Moravia; azi Brno, Cehia), unde Matia emitea în favoarea sa actul de donație a posesiunilor familiei Dobokai.³⁵ El a fost unul dintre reprezentanții regelui Matia la dieta din

²⁷ DL 45279 (1468. II. 12).

²⁸ Antonín Kalous, “Csehek és morvák Mátyás király udvarában,” în Péter Farbaky, Enikő Spekner, Katalin Szende, András Végh, eds., *Hunyadi Mátyás, a király. Hagymány és megújulás a királyi udvarban. 1458–1490. Kiállítási katalógus, Budapest Történeti Múzeum, 2008. március 19–június 30.* (Budapest: Budapest Történeti Múzeum, 2008), 65–75, 68.

²⁹ Informația potrivit căreia Pongrác este amintit la începutul anului 1469 în funcția de castelan al cetății Visegrád, motiv pentru care probabil nu ar fi exercitat demnitatea de voievod (C. Tóth *et alii*, *Archontológia*, vol. I, 86, nota 62 = DL 45148) se datorează unei greșeli de tipar, nota aparținând de fapt voievodului precedent Ioan Ongor (1467). Numirea concomitentă în funcție a doi voievozi probabil a avut menirea și în acest caz de a asigura prezența măcar unuia dintre demnitari în Transilvania, cf. Tibor Neumann, “Drágfi Bertalan politikai szerepe II. Ulászló király idején,” în Géza Hegyi, András W. Kovács, eds., *A Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. század)*, Erdélyi Tudományos Füzetek nr. 277 (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2012), 221.

³⁰ Elemér Mályusz, “Budai Farkas László,” *Tanulmányok Budapest Múltjából* 15 (1963): 155.

³¹ DF 257676 (1470. I. 8).

³² Nehring, “Aussenpolitik,” 91 (1470. II. 9).

³³ DL 107471 (1470. II. 16), citat de Pálosfalvi, *Körös*, 69.

³⁴ Antonín Kalous, “Hunyadi Mátyás és a morva királyi városok,” *Aetas* 26 nr. 3 (2011): 167, nota 71; Kalous, “Csehek és morvák,” 74, nota 35 (1470. III. 19).

³⁵ Richárd Horváth, *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*, História könyvtár. Kronológiák, adattárak nr. 12. – Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam nr. 2. (Budapest: História, MTA Történettudományi Intézete, 2011), 91; DL 61053 (1470. VII. 25). Porunca regelui Matia din 1470. IX. 1. sau cel din 1471. VI. 26, adresată celor doi voievozi sau vicevoievozii lor nu dovedește prezența lui Csupor în Transilvania. Cele două documente: Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, Michael Auner, Gustav Gündisch, Herta Gündisch, Gernot Nussbächer, Konrad G. Gündisch, eds., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. I–VII (Hermannstadt: Ausschuss des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, Bukarest: Verlag der Rumänischen Akademie, 1892–1991, vol. VI, 465–466, 504–505).

Kuttenberg (Kutná Hora, azi în Cehia), în care Vladislav Jagello a fost ales rege al Cehiei (27 mai 1471)³⁶, a doua zi era în Iglau (Jihlava).³⁷ A fost, de asemenea, conducătorul trupelor regale din Moravia.³⁸ La începutul anului 1472 era în Ungaria superioară, deoarece printr-un document emis lângă Mihályvára anunța orașul Bardejov (Bártfa, comitatul Sáros; azi în Slovacia) că regele l-a numit în funcția de căpitan al Ungariei superioare pe Emeric Szapolyai.³⁹ În martie 1472 îl găsim deja la posesiunea sa, la Osijek (*Ezeek*, *Eszék*, comitatul Valkó, azi în Croația)⁴⁰, apoi în septembrie la Vitrovitica (*Verőce*, comitatul Verőce; azi în Croația), unde în numele lui sunt redactate două documente, ultimele cunoscute de la el.⁴¹ În luna decembrie a anului 1473 poate fi regăsit în postura de conducător al asediului cetății Vinné (Nagymihály; comitatul Ung, azi în Slovacia), ocupată de către poloni, unde a fost grav rănit și în urma căruia a și decedat la începutul anului 1474⁴², după care posesiunile sale au fost donate altora de către Matia.⁴³

³⁶ Bonfini, *A magyar történelem tizedei*, 4.2.185. (1471. V. 27), cf. Péter Kulcsár, *Bonfini magyar történetének forrásai és keletkezése*, Humanizmus és reformáció nr. 1. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973), 122; Vilmos Fraknoi, *Mátyás király 1440–1490*, Magyar Történelmi Életrajzok (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1890), 208.

³⁷ Kalous, “Csehek és morvák,” 74, nota 28.

³⁸ Béla Bottló, Erik Fügedi, István Kniezsa, Péter Király, eds., *Középkori cseh oklevelek. Stredoveké české listiny*, Magyarországi szláv nyelvemlékek nr. 1. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1952), 166.

³⁹ Mór Wertner, “Magyar hadjáratok a XV-ik század második felében,” *Hadtörténelmi Közlemények* 13 (1912): 218; Béla Iványi, “Erdélyi középkori adatok Bártfa levéltárában,” *Erdélyi Múzeum* 27, nr. 6 (1910): 385; *Ibid.*, 279, nr. 1845 (= DF 214544, 1472. I. 22). *Mihalwara*, comitatul Komárom; azi ruine lângă Pribeta/Perbete; azi în Slovacia)

⁴⁰ DF 233122 (1472. III. 8). Proprietatea lui Csupor, cf. Pál Engel, *Hungary in the Late Middle Ages. Digital vector map and attaching database about the settlements and landowners of medieval Hungary. Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről* (Budapest, Térinfo Bt., MTA Történettudományi Intézet, 2001) [CD-ROM], s. v. *Eszék*.

⁴¹ Mályusz, “Pálos kolostorok,” *Levéltári Közlemények* 7 (1929): 299 (DL 35671, 1472. IX. 8) și Mályusz, “Pálos kolostorok,” *Levéltári Közlemények* 3 (1925): 108 (DL 32778, 1472. IX. 12).

⁴² Bonfini, *A magyar történelem tizedei*, 4.2.262, 4.2.264; László Solymosi, ed., *Magyarország történelmi kronológiája*, vol. I, *A kezdetektől 1526-ig* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986), 295; Nógrády, “Kegyelemlevél,” 239.

⁴³ La data de 1474. II. 28 este amintit ca răposat (DL 17552, citat de Engel, *Genealógia*, Monoszló nem Csupor, monoszlói). Moartea sa este fixată pentru zilele dinainte de 1474. III. 13, deoarece în data de 14 regele Matia a întărit testamentul său și imediat a început împărțirea posesiunilor defunctului voievod: Pál Engel, “A magyar világi nagybirtok megosztása a 15. században,” în Enikő Csukovits, ed., *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*, Milleniumi magyar történelem (Budapest: Osiris, 2003), 72, nota nr. 186, sursa citată: Stephanus Katona, *Historia critica regum Hungariae*, tomulus VIII, ordine XV (Colotzae: Typis Scholarum Piarum, 1792), 732–733. Posesiunile și bunurile ale fostului voievod, donate altora: o casă numită

În perioada în care era voievod, domeniile lui din Transilvania au fost administrate de către oficiali locali⁴⁴, iar conflictele cu vecinii erau soluționate uneori prin metode violente de către ei sau de către Ioan Rédei, vicevoievodul Transilvaniei.⁴⁵ În februarie 1469 regele Matia interzicea voievozilor Csupor și Pongrác să-și instaleze demnitari proprii în orașul Bistrița.⁴⁶

La începutul anului 1473, cu puțin timp după revocarea sa din funcția de voievod, au fost formulate mai multe plângeri față de ocuparea abuzivă a unor posesiuni de către familiarii lui Csupor, în frunte cu vicevoievodul Rédei: Clara, soția lui Mihai Apafi reclama ocuparea cu cinci ani în urmă a posesiunilor Kőalja (*Kewalya*, comitatul Solnocul Interior) și a sălașului Felța (comit. Alba)⁴⁷; un canonic al bisericii transilvane, Gheorghe Gyulakuti, denunța ocuparea posesiunii sale Ilioara (comit. Turda)⁴⁸, iar un alt nobil ocuparea posesiunii Silivașu de Câmpie (comit. Cluj, azi în jud. Bistrița-Năsăud).⁴⁹ În urma acestor plângeri – Csupor atunci nu mai purta funcția de voievod – în 1473 chiar a fost dată o sentință împotriva lui și a vicevoievodului Rédei, în urma căreia mai multe posesiuni ale fostului voievod au fost sechestrare.⁵⁰ Posesiunile familiei Apafi

Beche și posesiunea Csigér (*Chyger*): Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VII, 45 (1475. VI. 3., Direcția Județeană Cluj ale Arhivelor Naționale, Primăria orașului Bistrița, nr. 223), cf. Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1798 (referitor la casa din Bistrița a voievodului a se vedea și Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VI, 511); Micești și Săliște: DL 28422 (1474. IV. 22); Ulieș: DL 26802 și 27053 (1474. III. 13); Filpișu Mare, Filpișu Mic, Tonciu, Ulieș, Sântu: DL 26907 = Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VII, 30–31 (1475. I. 5); Sântu: DL 26908 (1475. I. 12); Zoltán Daróczi, “A Suky család leszármazása a XVI. század közepéig,” *Turul* 26, nr. 3 (1908): 140. = Barabás, *Teleki*, vol. II, 137; cetatea Trascău: Nógrády, “Kegyelemlevél,” 239–240; Gornești și Șona: Neumann, “A Mikeszászi Horvát család,” 77. Potrivit unei relatări din 1505, o parte a posesiunilor lui Nicolae Csupor au fost moștenite de către fratele său, Ștefan, iar apoi, după moartea lui fără urmaș, au fost donate lui Toma Bakóc, arhiepiscopul de Strigoniu (Barabás, *Teleki*, vol. II, 277; cf. Pálosfalvi, *Körös*, 20).

⁴⁴ Oficiali din Jucu: Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 2048 (1472. V. 7); DL 26799 (1472. VI. 4). Csupor avea în fruntea cetății sale din Ghernesig/Gornești un castelan, care a fost și administratorul bunurilor sale din Transilvania (Paul Szapolyai Horvát): Neumann, “A Mikeszászi Horvát család,” 76 (sursa citată: Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VI, 560 = DF 247354), pe care l-a răsplătit cu cedarea posesiunii Șona (Neumann, “A Mikeszászi Horvát család,” 77).

⁴⁵ A ocupat posesiuni ale familiei Zsuki (*Suky*) și o parte a posesiunilor familiei Dobokai: Nógrády, “Kegyelemlevél,” 248; Nógrády, “Lázadás,” 137 (Sursele citate aici: Zsuki: Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1988 = DL 27340, 1470. IX. 3; Dobokai: DL 74191, 1471. X. 23.),

⁴⁶ Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VI, 373.

⁴⁷ DL 62900 (1473. I. 10). Kőalja: așezare dispărută în jurul localităților Rusu de Sus și Rusu de Jos (Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, 963).

⁴⁸ DL 28418 (1473. I. 24).

⁴⁹ DL 27194 (1473. I. 19).

⁵⁰ Nógrádi, “Kegyelemlevél,” 239, nota 18 (DF 257881, 1473. I. 17. = Jakó–Valentiny, *Thorotzkay*,

– datorită și cererii formulate de către reprezentanții nobilimii transilvănene, Ștefan Erdélyi și Antoniu Kendi – au fost retrocedate posesorilor de drept.⁵¹

Publicăm în anexă documentele inedite referitoare la donațiile făcute de către Matia, regele Ungariei în favoarea lui Csupor în 1468, care provin dintr-o colecție privată. Aceste donații erau cunoscute cercetării istorice atât după originalele lor⁵², cât și după alte exemplare ale poruncilor regale adresate capitlului bisericii transilvane (din Alba Iulia), care ordonau introducerea în posesiune, documente care s-au păstrat în arhiva acestui loc de adevărire.⁵³ Donațiile regale, redactate într-o primă fază sub forma unor scrisori deschise, sunt mai ample decât poruncile adresate capitlului, conținând și mențiunea meritelor celui care a fost donat (în cazul de față cea a participării voievodului Csupor în campania militară a regelui Matia condusă personal în Moldova la finele anului 1467).

Moșiile donate lui Csupor sunt numeroase. La data de 9 martie 1468, printr-un document emis la Eger (anexa nr. 1) i-au fost donate moșiile Filpișu Mare, Onuca, Filpișu Mic, Sântu, Tonciu,⁵⁴ părți de moșii în Nima Riciului⁵⁵, Grebenișu de Câmpie, Dătașeni⁵⁶ (comit. Turda)⁵⁷, posesiunile Ulieș, Tușinu, Silivașu de Câmpie, părți de moșii în Miheșu de Câmpie, Dâmbu, Fărăgău⁵⁸ (comit. Cluj). Imediat a fost emisă o poruncă către capitlul bisericii transilvane în vederea punerii în posesiune (anexa nr. 4).

În aceeași zi i-a fost donată (anexa nr. 2) și jumătățile din posesiunile nr. 35; Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch*, vol. VI, 541–542 (DL 17419, 1473. I. 29); DL 17552 (1474. II. 28).

⁵¹ Nógrádi, “Kegeylemlevél,” 240, nr. 27; 245–246, nota nr. 58 (DL 17552, 1474. II. 28). Cei doi, Antoniu Kendi și Ștefan Erdélyi au fost mai târziu vicevoievozi ai Transilvaniei (C. Tóth *et alii*, *Archontológia 1458–1526*, vol. I, 86).

⁵² De ex. Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 332, 411, 421 (s. v. Báré, Szent-Pelbárt, Újfalú, anul 1468: Lad. 98. fasc. 8. nr. 7–8); 675, 743 (s. v. Sárpatak, Unoka, anul 1468: Lad. 98. fasc. 8. nr. 9); 875–876, 880 (s. v. Ebesfalva, Ernye, Hondorf, anul 1468, Lad. 63. fasc. 1. nr. 38).

⁵³ Nógrádi, “Lázadás,” 135.

⁵⁴ Fost proprietar: familia Veres din Sfăraș (cf. Engel, *Digital Map*, s. v. Nagyfülpös, Unoka, Szászfűlpös, Szentandrás, Tancs).

⁵⁵ Azi parte a localității Râciu.

⁵⁶ Fost proprietar: familia Erdélyi din Șintereag (cf. Engel, *Digital Map*, s. v. Néma, Gerebenes, Dátos).

⁵⁷ Filpișu Mare și Filpișu Mic, Onuca și Tonciu erau uneori socotite a fi în comitatul Cluj, cf. de ex. doc. regelui Matia din 9 martie 1468 (nr. 6), dar dintre ele, în general, doar Filpișu Mare și Onuca erau socotite ca făcând parte din comitatul Turda (cf. Engel, *Digital Map*, s. v. Nagyfülpös, Szászfűlpös, Unoka, Tancs).

⁵⁸ Fost proprietar: familia Veres din Sfăraș (cf. Engel, *Digital Map*, s. v. Ölyves, Tuzson, [Mező] szilvás, Méhes, Domb, Faragó). La data de 18 oct. 1468 regele Matia i-a donat lui Gothard și George Rápolti posesiunile infidelului Ladislau Kecseti: Șăulia (comit. Turda), Răzoare, Sânmartinu de Câmpie, Miheșu de Câmpie [!], Ulieș [!] (comit. Cluj), cf. DL 26413 (citată de Nógrádi, “Lázadás,” 136, nota nr. 43).

Șarpotoc/Glodeni și Curticap/Poarta, împreună cu castelul din Șarpotoc (comit. Turda); posesiunile Ocnița, Logig, Uifalău/Lunca (comit. Cluj), părți de moșie în Sânioana/Voivodeni, Sânger, Săcalul de Câmpie/Bârboși (comit. Turda), Jimbor, Diviciorii Mari, Mikó (*Myko*, comitatul Dăbâca), Șona (comit. Târnava), Băraii.⁵⁹ Tot în aceeași zi a fost redactată un alt document (nr. 3), care cuprindea aceeași posesiuni, dar, pe lângă acestea și heleșteul din Șarpotoc, jumătatea posesiunii Hărăstaș, sălașul Szentpelbárt (*Zenthpelbarth*⁶⁰, comitatul Cluj), Csiger (*Chyger*⁶¹, comitatul Dăbâca), Ațintiș, *SolczZeg*⁶² (conform documentului, ambele în comitatul Turda, dar socotite de regulă a fi în Alba)⁶³, Nandra (comit. Târnava, în realitate în Alba, la hotarul cu comitatul Târnava)⁶⁴, sălașul Hejöd (*Hywzd* [!])⁶⁵ (comit. Alba). Porunca trimisă capitlului (anexa nr. 5) repeta înșirarea posesiunilor din documentul mai amplu (anexa nr. 3), care, ulterior, în 1470, a fost transcrisă de către rege (anexa nr. 17), dar probabil din prudență s-a păstrat și documentul care înșira mai puține moșii (anexa nr. 2).

În afară de cele două porunci adresate capitlului (anexa nr. 4, 5), menționate mai sus, a mai fost redactată în aceeași zi un alt mandat (anexa nr. 6)⁶⁶,

⁵⁹ În comitatul Cluj, vezi György Györffy, *Geographia historica Hungariae tempore stirpis Arpadianae. Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, vol. I–IV (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987–1998), vol. III, 343, dar socotit uneori a fi în comitatul Dăbâca (Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 332–333). Fost proprietar: Mihai Székely din Sânioana/Voivodeni.

⁶⁰ Szentpelbárt (*Zenthpelbarth*, comitatul Cluj), așezare dispărută lângă Băraii (jud. Cluj), cf. Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 411.

⁶¹ Csiger (*Chyger*, comitatul Dăbâca), așezare dispărută între Caila, Beșineu/Viișoara și Sărata (jud. Bistrița-Năsăud), cf. Györffy, *Geographia historica*, vol. II, 65 (s. v. Csiger).

⁶² *SolczZeg* (comit. Turda), așezare dispărută lângă Ațintiș, la limita comitatelor Turda și Alba, cf. Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 730. Este posibil ca amintirea localității să fi păstrat de microtoponimul *Tolszeg* din marginea localității Bogata, la Nord de Ațintiș, cf. Attila Szabó T., *Torda–Aranyos megye*, Szabó T. Attila történeti helynévgyűjtése nr. 5, ed. Mihály Hajdú, Magdolna Buboly, Zsolt Sebestyén (Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2004), 119, sau microtoponimul *Szőcs*, tot lângă Ațintiș, cf. Attila Szabó T., *Alsófehér megye*, Szabó T. Attila történeti helynévgyűjtése nr. 1, ed. Mihály Hajdú, Jenő Janitsek (Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2001), 37.

⁶³ Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 730 (s. v. *Solczzeg*); Emma Iczkovits, *Az erdélyi Fehér megye a középkorban*, Település- és népiségtörténeti értekezések nr. 2. (Budapest: Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet, 1939), 50.

⁶⁴ Nandra, aflat la hotarul dintre comitatul Alba și Târnava, a fost socotit de regulă ca făcând parte din comitatul Alba, vezi Iczkovits, *Fehér*, 60; Györffy, *Geographia historica*, vol. II, 176; Elemér Varjú, Béla Iványi, ed., *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család történetéhez*, vol. II (Budapest: Hornyánszki, 1908–1928), 167.

⁶⁵ *Hywzd* (comit. Alba), amintită de regulă cu numele de Hejöd (*Heyud*, *Heyodwasar*), așezare dispărută între Ațintiș și Nandra, cf. Iczkovits, *Fehér*, 56; Györffy, *Geographia historica*, vol. II, 164; Varjú–Iványi, *Bánffy*, vol. I, 604, 647, 685; Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 636.

⁶⁶ Porunca adresată capitlului în vederea efectuării în posesiune înșiră doar parțial moșiile donate

care înșira doar sumar cele două domenii, cea organizată în jurul moșiei Filpișu Mare și cea organizată în jurul posesiunii Șarpotoc. Capitlul a executat *toate* poruncile suveranului, redactând la rândul său trei rapoarte.

Raportul capitlului din 28 aprilie 1468, despre punerea în posesiune în domeniul Șarpotoc (anexa nr. 10), transcrie porunca regală mai amplă (anexa nr. 5), dar nu pomenește despre posesiunile Ațintiș, *SolczZeg*, Nandra și sălașul Hejóđ (*Hywzd*). Un alt raport, întocmit la două zile distanță, la 30 aprilie, relatează despre introducerea în domeniul Filpișu Mare (anexa nr. 11, răspuns la porunca publicată în anexa nr. 4). Un al treilea mandat, eliberat tot la 30 aprilie, cuprindea relatarea mai sumară despre introducerea în ambele domenii, atât Filpișu Mare cât și Șarpotoc, însă potrivit acestuia introducerea s-a făcut doar în jumătățile posesiunilor Ulieș și Silivașu de Câmpie (anexa nr. 12). Nici acest din urmă raport nu a fost transcris în privilegiile regale ulterioare.

La nici două luni după cele două donații amintite mai sus, la 26 aprilie 1468 a fost redactat un alt act, care conținea o nouă donație făcută lui Csupor, cuprinzând așezările Mălâncrav, Ernea, Roandola, Hundorf/Viișoara, Ibașfalău/Dumbrăveni (comit. Târnava [!])⁶⁷, Uifalău/Corvinești, Enciu și Bidiu (comit. Dăbâca; anexa nr. 7). În document s-au strecurat unele greșeli, care au fost imediat corectate prin emiterea imediată a unui nou act (anexa nr. 8). În primul rând, s-a omis din text sălașul Felța, iar în cazul posesiunilor Ibașfalău și Enciu s-a dorit donarea doar a jumătății acestora. Un alt detaliu corectat era acela că Mălâncrav și Roandola făceau parte în realitate din comitatul Alba. Toate acestea par a fi motive posibile pentru care acest act de donație a fost din nou redactat și eliberat fără greșelile menționate. Porunca trimisă capitlului cuprindea deja toate detaliile în forma lor corectată (anexa nr. 9). Necunoașterea situației de pe teren, poate graba cu care au fost emise actele sau unele circumstanțe nefavorabile (toate cele trei documente au fost emise în tabăra militară de lângă orașul Laa an der Thaya⁶⁸) ori doar simpla neatenție, pot fi deopotrivă explicații pentru

prin documentele publicate în anexele nr. 1, 2 și 3. Nu sunt cuprinse posesiunile: *Kerthwelkapw*, *Akna*, *Lwdweg*, *Wyfalw*, *Harazthos*, *Zengel*, *Zenhywan*, *Zakal*, *Zombor*, *Nagdewecher*, *Myko*, *Zepmezew*, *Bare*, *Chyger*, *Aczynthos*, *SolczZeg*, *Nandorlaka*, *Zenthpelbarth*, *Zenthandras*, *Nema*, *Gerebenes*, *Dathos*, *Thwson*, *Mehes*, *Thomb*, *Farago*.

⁶⁷ Acest act nu menționează sălașul Felța (*Fethondorff*), care este însă cuprinsă în porunca adresată capitlului (anexa nr. 9), cât și în raportul capitlului (anexa nr. 11). *Almakerek* (Mălâncrav) și *Rwdal* (Roandola) în realitate făceau parte din comitatul Alba; în porunca adresată capitlului (anexa nr. 9) localizarea acestor două posesiuni este corectă. De asemenea, este de remarcat că aceeași poruncă prevedea introducerea doar în *jumătățile* posesiunilor Ibașfalău/Dumbrăveni (*Ebesfalwa*) și Enciu (*Ench*), iar introducerea s-a făcut într-adevăr doar în aceste jumătăți (anexa nr. 11). Toate acestea par a fi motive posibile pentru care respectivul act de donație a fost din nou redactat și eliberat fără greșelile menționate (cf. anexa nr. 8).

⁶⁸ Laa an der Thaya (*Law*), azi în Austria (Horváth, *Itineraria*, 86, 177).

greșelile de mai sus. Documentul suplinit a fost și de această dată păstrat, iar punerea în posesiune a fost executată și apoi raportată regelui la data de 25 august (anexa nr. 15).

Alte posesiuni i-au fost conferite printr-un document emis la 16 august 1468 (anexa nr. 13)⁶⁹ în Olmütz (Moravia; azi Olomouc, Cehia)⁷⁰: două treimi din Tritenii de Jos, Boian, Tăureni, Pădureni, Tritenii de Sus, Tordalaka⁷¹, Câmpia Turzii și Urca și jumătățile posesiunilor Micești și Săliște (comit. Turda). În aceeași zi, capitlul din Alba Iulia a fost îndrumat să efectueze punerea în posesiune (nr. 14), iar îndeplinirea poruncii a fost comunicată la data de 28 octombrie (nr. 16).

Arhiva din care publicăm documentele din anexă a suferit unele pierderi, iar registrele vechi⁷² din secolul al XIX-lea au fost și ele decimate. Din materialul din secolul al XV-lea, probabil grupa cu cele mai multe piese referitoare la Transilvania este cea care privește posesiunile voievodului Nicolae Csupor.⁷³

Donațiile regale, redactate sub formă de scrisori deschise le publicăm cu text integral (însoțite de un scurt regest), iar celelalte documente (poruncile adresate de către suveran capitlului bisericii Transilvane, rapoartele acestuia din urmă și, în fine, privilegiile regale care transcriu toate acestea după introducerea în posesiune), sub formă de regeste ample, care conțin toate informațiile

⁶⁹ Aceste posesiuni au fost donate anterior lui Andrei Pykre, la data de 11 iun. 1468 (DL 28411: *Dethreh, Thohath, ZenthJakab, Thordalaka, Kak, Geres, Myndzenth, Bewl et Ewrke*). Acest Andrei Pikre este probabil identic cu Andrei Pykre din *Kelked* (DL 76004), posesiune care a fost identificat cu *Kölked* (comit. Baranya, cf. Nógrády, "Lázadás," 134, nota nr. 29). Lui Pikre i-a fost donată o porțiune de moșie și lângă Sânger (Jakó, *Kolozsmonostor*, vol. I, nr. 1804), și alte posesiuni în comitatul Cluj, Turda, Dăbâca (Ibid., nr. 1809), în 1468 este amintit în legătură cu posesiuni din comitatul Borsod (DL 76004).

⁷⁰ Cf. Horváth, *Itineraria*, 87, 178.

⁷¹ *Thordalaka* (comit. Turda), localitate dispărută între Ghiriș-Sâncraiu, azi parte a orașului Câmpia Turzii, respectiv Luna (Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 741).

⁷² Karton 128–132.

⁷³ În momentul de față, documentele medievale separate de restul arhivei, sunt păstrate într-o serie aparte (cu cote noi), care însă nu urmărește nici principiul cronologic, nici cel vechi (în care înscrisurile referitoare la aceeași posesiune erau grupate în subunități arhivistice corespunzătoare). Există însă o evidență modernă, care înșiră documentele, specificând anul emiterii, respectiv emitentul, și – în cele mai multe cazuri – cota veche. Pe baza acestuia am încercat identificăm documentele care se referă la posesiunile transilvane ale voievodului Csupor, cu toate că o parte a registrului vechi al arhivei, printre care și cele care se refereau tocmai la aceste posesiuni, s-a pierdut. După cât se poate reconstrui – urmărind cotele arhivistice vechi – documentele pe care le publicăm, erau grupate în felul următor: Lad. 28, fasc. 6, nr. 7–8 (cotele noi: D 725–726); Lad. 49, fasc. 9, nr. 3–4 și nr. 9–11 (cotele noi: D 9534, 9570, 9533, 9569, 9573); Lad. 63, fasc. 1, nr. 38 (cotele noi: D 11099–11100); Lad. 98, fasc. 8, nr. 7–9 (cotele noi: D 700–702).

relevante ale documentelor.⁷⁴ În regist, conform normelor seriei *Documenta Romaniae Historica*, seria C, “numele de persoane cu corespondențe în limba română apar în aceste forme”. Toponimele sunt redată în grafia originală și identificate cu denumirea românească veche⁷⁵, iar dacă diferă de acestea din urmă (după semnul /) sunt menționate și numele oficiale actuale. Mențiunea titlului onorific de *magnificus*, acordată în mod automat în documentele contemporane voievozilor Transilvaniei, a fost însă omisă din regist.

⁷⁴ Colaționarea transcrierilor cu fotocopiile documentelor a fost realizată de către prof. Vasile Rus (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj), căruia îi mulțumim și pe această cale munca depusă.

⁷⁵ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* (Cluj, 1921).

ANEXE

I. 1468 martie 9, Eger. Matia, regele Ungariei, dăruiește lui voievodului Transilvaniei Nicolae Csupor moșiile Filpișu Mare, Onuca, Filpișu Mic, Sântu, Tonciu, părți de moșii în Nima Riciului, Grebenișu de Câmpie și Dătășeni, respectiv moșiile Ulieș, Tușinu și Silivașu de Câmpie, părți de moșii în Miheșu de Câmpie, Dâmbu și Fărăgău.⁷⁶

Nos Mathias Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod cum ex officio sit principibus, ut cunctorum subditorum suorum merita condignis retributionibus prosequantur, illis tamen liberalius se regia diffundere debet munificentia, quos opera virtuosa multimodaque obsequiorum genera ceteris anteponunt, hoc enim modo et regum glorificabatur discretio, et subditorum animus ad opera virtutum ferventius accendetur, hoc itaque respectu consideravimus integram fidem, inclitas virtutes multimodaque servitia fidelis nostri dilecti magnifici Nicolai Chwpor de Monozlo, wayuode partium Transsilvanarum regni nostri, que ipse nobis et sacre dicti regni nostri Hungarie corone tam contra Turcos, huius regni nostri et religionis Christiane publicos hostes, quam etiam contra alios inimicos regni nostri iidem et partes eius vastantes non sine sui sanguinis effusione constanter exhibuit et impendit et presertim novissime dum nos cum exercitu nostro partes Moldavie intrassemus et quadam nocte cum Stephano wayuoda, hoste nostro, conflixissemus, idem Nicolaus Chwpor primus inter alios aule nostre milites eidem hosti nostro se opposentes, ut miles strenuus in defensionem et salutem persone nostre et exercitus nostri viriliter certavit, ubi etiam dira vulnera suscepit; quorum intuitu volentes eundem Nicolaum Chwpor regia munificentia, atque liberalitate afficere, veluti ex officii nostri debito tenemur, ut etiam reliqui subditi nostri eo viso et pacis et belli actibus gloriosum sibi nomen propagare nitantur, ac usque ad subeunda pericula, atque ultro suscipiendos labores propensiores existant, atque alacriores, possessiones Magyarfilpes, Wnoka et Zazfilpes, ZenthAndras et Thanch vocatas in Thordensi, ac portiones possessionarias in possessionibus Nema, Gerebenes et Dathos in eodem Thordensi, item similiter possessiones Ewlwes, Thwson et Pwzthasilwas appellatas, necnon alias portiones possessionarias in possessionibus Mehes, Thomb et Farago nuncupatis in de Kolos comitatibus existentibus

⁷⁶ Documentele au fost depistate în cadrul unui stagiului de cercetare desfășurate în cadrul proiectului “Științele socio-umaniste în contextul evoluției globalizate – dezvoltarea și implementarea programului de studii și cercetare postdoctorală”, cod contract: POSDRU/89/1.5/S/61104, proiect finanțat din Fondul Social European prin programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013. În perioada 2010–2012 autorul a fost cercetător postdoctoral al Institutului de Istorie “George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academia Române.

habitas, que alias quorundam Benedicti et Iohannis Weres de Farnos, ac Ladislai de Kecheth pre fuerant, sed per notam infidelitatis eorundem, quam ipsi ex eo, quod iidem postposita fide et fidelitate, qua nobis et sacre corone dicti regni nostri Hungarie tenebantur, nuper unacum ceteris nobilibus partium predictarum coniurando et nobis rebellando manifeste Iohanni Groff de Sancto Georgio et de Bozyn comiti, qui protunc honore wayuodatus earundem partium fungebatur, adhererant, ac contra nos, ut infideles animo nocendi insurrexerant, notabiliter incurrerunt iuxta antiquam et approbatam predicti regni nostri Hungarie consuetudinem ad sacram dicti regni nostri Hungarie coronam consequenterque collationem nostram rite et legitime devolute esse perhibentur, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenetis, silvis, nemoribus, virgultis, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis, ac generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis memorato Nicolao Chwpor wayuode suisque heredibus et posteritatibus universis ex certa nostra scientia, prelatorum etiam et baronum nostrorum ad id accedente consilio dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Agrie feria quarta proxima post dominicam Invocavit anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo, regni nostri anno undecimo, coronationis vero quarto.

Original, pergament deteriorat, sub text sigiliu în ceară roșie cu hârtiei protectoare, Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 (D 726). În dreapta sus: *Commissio domini regis*. Pe verso: *Registrata. Folio CCLXXXIII. M Jwsth.* – Transcris în documentul regelui Matia din 11 iunie 1470 (nr. 17), Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 (D 726).

2. 1468 martie 9, Eger (Agrie, f. IV. p. dom. *Invocavit*) Matia, regele Ungariei, dăruiește cu drept perpetuu lui Nicolae Chwpor din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei (*wayuode partium regni nostri Transsilvanarum*) și comitele secuilor, pentru slujbele sale pe care le-a îndeplinit atunci când a intrat în Moldova (*partes Moldawie*) și pe timp de noapte, împreună cu alți cavaleri ai curții regale (*aule nostre milites*) s-a înfruntat pe timp de noapte cu voievodul Ștefan (*quadam nocte cum Stephano wayuoda hoste nostro conflixissemus*) întregul castel din Șarpotoc/Glodeni (*castellum integrum in Sarpathak*), jumătățile moșiilor (*medietas possessionum*) Șarpotoc (*Sarpathak*) și Curticap/Poarta (*Kewrthwelkapu*), din comitatul Turda (*in Thordensi ctu*), [Ocnița (*Akna*), Logig (*Lwdweg*), Uifalău (*Wy]falw*, din comitatul Cluj (*Kolos*), părțile de moșie (*portiones*

possessionarias in possessionibus) Sânioana (*ZenthIwan*), Sânger (*Zengel*), Săcalul de Câmpie (*Zakal*) din comitatul Turda (*similiter in Thordensi*), [Jimbor (*Zombor*), Diviciorii Mari (*Nagdewecher*), Mikó (*My*)k[o]] din comitatul Dăbâca (*Doboka*), Bărâi (*Bare*); Şona (*Zepmezew*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), aflătoare în părțile transilvane ale țării (*partium regni nostri Transsilvanarum*), care au revenit regelui de la [Mihai Székely (*Zekel*) din Sânioana (*ZenthIwan*)], deoarece acesta, complotând cu alți nobili din zisele părți, s-a alăturat Ioan de Szentgyörgy (*de Sancto Georgio*) și s-a revoltat împotriva regelui. Va dispune emiterea unui privilegiu după ce acest document îi va fi prezentat din nou.

Original, pergament deteriorat, cu sigiliu în ceară roșie și cu hârtie protectoare, Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 8 (D 725). Sub text, în partea stângă, cu scris contemporan: *Mathyas rex, propria manu*. În colțul din dreapta, jos, cu o mână contemporană: *Lecta*. Pe verso, cu scris contemporan: *Registrata. Folio CCLII. M. J.*

3. 1468 martie 9, Eger. Matia, regele Ungariei dăruiește lui Nicolae Csupor întregul castel din Șarpotoc/Gloden și heleșteul din aceeași posesiune, jumătățile din moșiile Șarpotoc și Curticap/Poarta, Ocnița, Logig, Uifalău, Hărăstaș, respectiv părțile de moșii din Sânger, Sânioana, Săcalul de Câmpie, Jimbor, Diviciorii Mari, Mikó, Şona, Bărâi și sălașul Szentpelbárt, Csiger, moșiile Ațintiș și *SolczZeg*, Nandra și sălașul Hejöd.

Nos Mathias Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod, cum ex officio sit principibus, ut cunctorum subditorum suorum merita condignis retributionibus prosequatur, illis tamen liberalius se regia diffundere debet munificentia, quos opera virtuosa multimodaque obsequiorum genera ceteris anteponunt, hoc enim modo et regum glorificabitur discretio, et subditorum animus ad opera virtutum ferventius accendetur, hoc itaque respectu consideravimus integram fidem, inclitas virtutes multimodaque servitia fidelis nostri dilecti magnifici Nicolai Chwpor de Monozlo, wayuode partium regni nostri Transsilvanarum et comitis Siculorum nostrorum, que ipse nobis et sacre dicti regni nostri Hungarie corone tam contra Thwrcos huius regni nostri et religionis Christiane publicos hostes quam etiam contra alios inimicos regni nostri iidem et partes eius vastantes non sine sui sanguinis effusione constanter exhibuit et impendit, et presertim novissime, dum nos cum exercitu nostro partes Moldavie intrassemus et quadam nocte cum Stephano wayuoda hoste nostro conflixissemus, idem Nicolaus Chwpor primus inter alios aule nostre milites eidem hosti nostro se opponens, ut miles strenuus, in defensionem et salutem persone nostre et exercitus nostri viriliter certavit, ubi etiam dira vulnera suscepit; quorum intuitu volentes eundem Nicolaum Chwpor regia munificentia, atque liberalitate reficere, veluti ex officii nostri debito tenemur, ut etiam reliqui

subditi nostri eo viso, et pacis et belli actibus gloriosum sibi nomen propagare nitantur, ac usque ad subeunda pericula, atque ultro suscipiendos labores propensiores existant, atque alacriores, castellum integrum Sarpathak vocatum, ac piscinam in possessione Sarpathak vocata habitam, necnon medietates possessionum Sarpathak predictae, Kerthwelkapw in Thordensi, ac Akna, Lwdweg, Wyfalw, Harazthos vocatarum in de Kolos, necnon portiones possessionarias in possessionibus Zengyel, ZenthIwan, Zakal in eodem Thordensi, item Zombor, Naghdewecher,¹ Myko in de Doboka, Zepmezew² in de Kykellew, ac Bare et predium Zenthpelbarth appellatum in de Kolos, necnon Chyger in de Doboka predictis comitatibus partium regni nostri Transsilvanarum predictarum existentibus habitas, que alias Michaelis Zekel de ZenthIwan pre fuerant, item possessiones Aczynthos et SolczZeg in eodem Thordensi, ac Nandorlaka vocatas in de Kykellew predicto, necnon predium Hywzd appellatum in Albensi comitatibus existentibus et habitum, que alias maioris et minoris Ladislai, ac Sigismundi, filiorum Desew de Lossoncz, pre fuissent, sed per notam infidelitatis eorundem Michaelis Zekel, ac utriusque Ladislai, necnon Sigismundi, filiorum Desew, quam ipsi ex eo, quod iidem postposita fide et fidelitate, qua nobis et sacre corone dicti regni nostri Hungarie tenebantur, nuper unacum ceteris nobilibus partium predictarum coniurando et nobis rebellando Iohanni de Sancto Georgio et de Bozyn comiti, qui protunc honore wayuodatus earundem partium fungebatur, adhererant, ac contra nos, ut infideles animo nocendi insurrexerant, notabiliter incurrit, iuxta antiquam et approbatam predicti regni nostri consuetudinem ad collationem nostram rite et legitime [!] devolute esse perhibentur, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenilibus, silvis, nemoribus, virgultis, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis, ac generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis annotato Nicolao Chwpor suisque heredibus et posteritatibus universis animo deliberato et ex certa nostra scientia de prelatorumque et baronum nostrorum consilio prematuro dedimus, donavimus et contulimus, iimo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Agrie feria quarta proxima post dominicam Invocavit anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo, regni nostri anno undecimo, coronationis vero quarto.

¹ Ħn transumpt corectat din: *Naghdemether*. ² Ħn transumpt: *Sepmezew*.

Original, pergament deteriorat sub text pecete în ceară roșie cu hârtie protectoare, Colecție privată, Lad. 98, fasc. 8, nr. 7 (D 700). În dreapta sus: *Commissio domini regis*. Pe verso: *Registrata. Folio CCLXXXII. M Jwsth*. – Transcris în documentul regelui Matia din 11 iunie 1470 (nr. 18), Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 8 (D 725).

4. 1468 martie 9, Eger (*Agrie, f. IV. p. dom. Invocavit*) Matia, regele Ungariei, poruncește capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulo ecclesie Albensis Transsilvane*) să-și trimită omul de mărturie, în prezența căruia, omul regelui, conform donației făcute cu drept perpetuu în favoarea lui Nicolae Chwpor din Monozlo, voievodul Transilvaniei (*wayuoda partium Transsilvanarum regni nostri*), pentru slujbele sale credincioase să-l introducă pe acesta în stăpânirea posesiunilor Filpișu Mare (*Magyarfilpes*), Onuca (*Wnoka*), Filpișu Mic (*Zazfilpes*), Sântu (*Zenthandras*), Tonciu (*Thanch*), a părților de moșie Nima Riciului (*Nema*), Grebenișu de Câmpie (*Gerebenes*) și Dătășeni (*Dathos*) din comitatul Turda (*in ctu Thordensi*), respectiv a posesiunilor Ulieș (*Ewlwes*), Tușinu (*Thwson*) și Silivașu de Câmpie (*Pwzthasilwas*), a părților de moșii în Miheșu de Câmpie (*Mehes*), Dâmbu (*Thomb*) și Fărăgău (*Farago*), din comitatul Cluj (*Kolos*), care au revenit regelui de la infidelii Benedict și Ioan Veres (*Weres*)¹ din Sfăraș (*Farnos*) și Ladislau din Chiced (*Kecheth*), care, complotând cu alți nobili ardeleni rebeli, s-au revoltat împotriva regelui, alăturându-se foștilor voievozi ai Transilvaniei Ioan Groff din Szentgyörgy (*de Sancto Georgio*) și din Bazin (*Bozyn*). Pe cei care s-ar împotrivi punerii în stăpânire, să-i cheme în fața judecații prezenței regale (*nostram personalem in presentiam*). – *Oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire*: Ioan sau Francisc din Sânioana/Voivodeni (*ZenthIwan*), Nicolae sau Petru din Sânger (*Zengyel*), Grigore [!] din Frata (*Fratha*), Antoniu din Hădăreni (*Hodrew*), Antoniu fiul lui Gyerő (*Gyewre* [!]), Ladislau din Bogata (*Bogath*), Mihai Tompa (*Thompa*), Matia Szucsák (*Zwchak*), Petru din Mera (*Mera*), Ioan din Căpușu de Câmpie (*Kopach*).

¹ În textul transumat numele de familie *Weres* lipsește.

Original, hârtie, pe verso cu sigiliu de închidere aplicată în ceară roșie, cu hârtie protectoare, DL 30884. Pe verso, ca aceeași mână: *Fidelibus nostris, capitulo ecclesie Albensis Transsilvane, pro magnifico Nicolao Chwpor de Monozlo, wayuode Transsilvano [introductoria et statutoria, tăiat de aceeași mână]*. – Transumpt în documentul capitlului din Alba Iulia din 30 aprilie 1468 (nr. 11), Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 4 (D 9570, diferențe de grafie, față de original: *Pwzthazylwas, Colos, Farnas, Zentywan, Zengel, Gyrew*) și Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 (D 726, diferențe de grafie, față de original: *Pwzthazylwas, Colos, Farnas, Zentywan, Zengel, Georgius* [!] *de Fartha* [!], *Gyrew*).

5. 1468 martie 9, Eger (*Agrie, f. IV. p. dom. Invocavit*) Matia, regele Ungariei, poruncește capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulo ecclesie Albensis Transsilvane*) să-și trimită omul de mărturie, în prezența căruia, omul regelui, conform donației făcute în favoarea lui Nicolae Chwpor din Monozlo, voievodul Transilvaniei (*wayuode partium*

nostrarum Transsilvanarum) și comitele secuilor (*comes Siculorum*), pentru slujbele sale credincioase, să-l introducă pe acesta în stăpânirea întregului castel (*castellum integrum*) și a heleșteului (*piscina*) din Șarpotoc/Glodeți (*Sarpathak*) din aceeași posesiune, jumătatea aceluiași Șarpotoc (*Sarpathak*), posesiunea Curticap/Poarta (*Kerthwelkapw*) din comitatul Turda (*in Thordensi*), Ocnița (*Akna*), Logig (*Lwdweg*), Uifalău/Lunca (*Wyfalw*), Hărăstaș/Frunzeni (*Harazthos*) din comitatul Cluj (*Kolos*), părțile de moșie Sânger (*Zengel*), Sânioana/Voivodeni (*Zentywan/ZenthIwan*), Săcalul de Câmpie/Bărboși (*Zakal*) din comitatul Turda (*in Thordensi*), Jimbor (*Zombor*), Diviciorii Mari (*Nagdewecher*), Mikó (*Myko*) din comitatul Dăbâca (*Doboka*), Șona (*Zepmezew*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), Bărâi (*Bare*) și sălașul Szentpelbárt (*predium Zenthpelbarth*) din comitatul Cluj (*Kolos*), Csiger (*Chyger*) din comitatul Dăbâca (*Doboka*), în părțile transilvane ale țării (*partium regni nostri Transsilvanarum*) care aparțineau lui Mihai Székely (*Zekel*) din Sânioana/Voivodeni (*Zentywan*), moșiile Ațintiș (*Aczynthos*) și SolczZeg din comitatul Turda (*in Thordensi*), Nandra (*Nandorlaka*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), sălașul (*predium*) Hejöd (*Hywzd*) [!] din comitatul Alba (*in Albensi*), care erau odinioară al lui Ladislau senior și junior, respectiv al lui Sigismund, fiii lui Dezső Losonci (*Desew de Losoncz*), dar care – atât Mihai Székely (*Zekel*), cât și fii lui Dezső – recent, complotând cu alți nobili din zisele părți ale țării, s-au alăturat lui Ioan comite de Szentgyörgy și Bazin (*de Sancto Georgio et de Bozyn*), pe atunci voievodul [Transilvaniei] și s-au revoltat împotriva regelui, iar moșiile lor au revenit regelui. Pe cei care s-ar împotrivi punerii în stăpânire, să-i cheme în fața judecății prezenței regale (*nostram personalem in presentiam*). – *Oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire*: Ioan sau Francisc din Sânioana/Voivodeni (*ZenthIwan/Zentywan*), Nicolae sau Petru din Sânger (*Zengel*), Paul din Ernei (*Nagherne*), Andrei din Toldal (*Tholdalag*), Ștefan din Păingeni (*Poka*), Paul de Racăș (*Rakos*), Ladislau din Bogata (*Bogath*), Valentin din Micești (*Kysfalwd*), Nicolae sau Ștefan din Dăbâca (*Doboka*), Bartolomeu din Bădești (*Badok*), Antoniu Gyerőfi (*Gerewfy*), Mihai Tompa (*Thompa*), Ladislau Székely (*Zekel*) din Jimbor (*Zombor*), Nicolae Kajtár (*Kaythar*) din Diviciorii Mici (*Kysdewecher*), Ioan Zalai (*Zalay*), Benedict din Bungard (*Bongarth*).

Original, hârtie, al cărei jumătate superioară lipsește, pe verso cu sigiliu de închidere aplicată în ceară roșie, DL 32363. Pe verso: [*Fidelibus nostris, capitulo ecclesie Albensis*] *Transsilvane, pro magnifico Nicolao de Chwpor de Monozlo, wayuode partium nostrarum Transsilvanarum et comite Siculorum, introductoria et statutoria*. Variante: *Sengel/Sengyel, Bogad, Gewrefy*. Deoarece originalul este incomplet, în regist am menționat numele proprii conform grafiei din transumpt. – Transcris în documentul capitlului din Alba Iulia din 28 aprilie 1468 (nr. 10), Colecție privată, Lad. 98, fasc. 8, nr. 8 (D 702) și Lad. 28, fasc. 6, nr. 8 (D 725).

6. 1468 martie 9, Eger. (*Agrie, f. IV. p. dom. Invocavit*) Matia, regele Ungariei, poruncește capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulo ecclesie Albensis Transsilvane*) să-și trimită omul de mărturie, în prezența căruia, omul regelui – conform donației făcute în cu drept perpetuu în favoarea lui Nicolae Chwpor din Monozlo, voievodul părților

transilvane ale țării (*wayuoda partium regni nostri Transsilvanarum*) și comitele secuilor (*comes Siculorum*), pentru slujbele sale credincioase îndeplinite atât împotriva turcilor (*contra Thurcos*), cât și împotriva tâlharilor din Boemia care devastau părțile superioare ale regatului (*contra latrunculos Bohemos, partes superiores regni nostri sepius vastantes*), cu ocazia redobândirii fortificațiilor de acolo (*in expugnatione fortaliciozum*), și mai ales recent, când cu o armată a intrat în Moldova și pe timp de noapte s-a luptat cu voievodul Ștefan (*et presertim novissime dum nos cum exercitu nostro partes Moldavie intrassemus et quadam nocte cum Stephano wayuoda Moldawiensi conflictum habuissemus*) – să-l introducă pe acesta în stăpânirea posesiunii Șarpotoc/Glodeni (*Sarpathak*), a castelului (*castellum*) de acolo, din comitatul Turda (*in ctu Thordensi*), și a pertinențelor acelei moșii, care aparțineau lui Mihai Székely (*Zekel*) din Sântioana/Voivodeni (*Zenthywan*), respectiv moșiile Filpișu Mare (*Magyarphilpes/Magyarfilpes/Magyarphylpes*) și moșiile ce țin de acesta și anume Filpișu Mic (*Zazfilpes*), Onuca (*Vnoka* [!]), Tonciu (*Thanch*), Ulieș (*Ewlwes*), Silivașu de Câmpie (*Pwzthazylwas*) din comitatul Cluj (*Colos*), care aparțineau lui Benedict Veres (*Weres*) din Sfăraș (*Farnas*), dar care, complotând cu alți nobili ardeleni rebeli, alăturându-se voievodului Transilvaniei Ioan Groff, s-au revoltat împotriva regelui pe timpul campaniei militare (*contra nos dum easdem partes intrassemus*) și astfel aceste posesiuni au revenit regelui. Pe cei care s-ar împotrivi punerii în stăpânire, să-i cheme în fața judecății voievodului sau a vicevoievodului și să-i raporteze acestora desfășurarea introducerii în posesiune. – *Oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire*: Ioan și Francisc din Sântioana/Voivodeni (*Zenthywan*), Ladislau din Bogata (*Bogath*), Andrei din Toldal (*Tholdalag*), Mihai Tompa (*Thompa*), Matia din Suceagu (*Zwchak*), Petru din Mera (*Mera*), Ioan din Căpușu de Câmpie (*Kapoch* [!]).

Transumpt în documentul capitlului din Alba Iulia din 30 aprilie 1468 (nr. 12), Colecție privată, Lad. 98, fasc. 8, nr. 9 (D 701).

7. 1468. aprilie 26, în tabăra militară de lângă orașul Laa an der Thaya. Matia, regele Ungariei, dăruiește lui Nicolae Csupor moșiile Mălâncrav, Ernea, Roandola, Hundorf, Ibașfalău, Uifalău/Corvinești, Enciu și Bidiu.

Nos Mathias Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod, cum officio sit principibus, ut suorum subditorum meritis recte ponderatis digniores dignioribus prosequantur favoribus, sic enim et principum laudabiliter providentia, et subditorum alii alios opere virtutum certatim antecellere properabunt, pensantes itaque fidelitatem et fidelia servitia fidelis nostri magnifici Nicolai Chupor de Monozlo, wayuode nostri Transsilvanensis et comitis Siculorum nostrorum, que idem nobis in diversis negotiis ad defensionem, augmentum et utilitatem regni nostri predicti nostrumque honorem et commodum non parum conferentibus constanter exhibuit, is quippe Nicolaus Chupor wayuoda novissime, dum cum exercitu nostro partes Moldavie intrassemus et

quadam nocte cum Stephano wayuoda, hoste nostro, conflixissemus, inter alios aule nostre milites se eidem hosti nostro opponens, ut audax miles, in defensionem et salutem persone nostre et exercitus nostri viriliter certavit, ubi etiam dira vulnera suscepit; quorum intuitu volentes nos eidem ostendere liberales, possessiones Almakerek, Ernye, Rudal, Handorff et Ebesfalwa in de Kykellew, item Wyfalw, Encz et Beden vocatas in de Doboka comitatibus, partium regni nostri Transsilvanarum existentes, que alias cuiusdam Michaelis Apafy dicti pre fuerant, sed per notam infidelitatis eiusdem, quam ipse ex eo, quod idem postposita fide et fidelitate, qua nobis et sacre corone nostre tenebatur, nuper unacum ceteris nobilibus earundem partium Transsilvanarum coniurando et nobis rebellando Iohanni de Sancto Georgio et de Bozyn comiti, qui pro tunc honore wayuodatus earundem partium fungebatur, adheserat, ac contra nos, ut infidelis, animo nocendi insurrexerat, notabiliter incurrit iuxta antiquam et approbatam dicti regni nostri consuetudinem ad collationem nostram rite et legitime devolute esse perhibentur, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenilibus, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis et vinearum promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et locis molendinorum, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis memorato Nicolao Chupor vayuode suisque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in descensu nostro exercituali prope civitatem Law feria tertia proxima post festum beati Georgii martyris anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo regni nostri anno undecimo, coronationis vero quinto.

Original, pergament, sub text sigiliu în ceară roșie cu hârtiei protectoare, Colecție privată, Lad. 63, fasc. 1, nr. 38 (E 11100). În dreapta sus: *Commissio propria domini regis*. Pe verso: *Registrata. Folio CCLII. M J.*

8. 1468. aprilie 26, în tabăra militară de lângă orașul Laa an der Thaya. Matia, regele Ungariei, dăruiește lui Nicolae Csupor moșiile Mălâncrav, Roandola, sălașul Felța, moșiile Ernea, Hundorf, jumătatea posesiunii Ibașfalău, moșia Uifalău, Bidiu și jumătatea posesiunii Enciu.

Nos Mathias Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie

commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri magnifici Nicolai Chwpor de Monozlo, wayuode nostri Transsilvani et comitis Siculorum nostrorum, per eum primum sacre predicti regni nostri Hungarie corone tandemque nostre maiestati sub locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constantia exhibitis et impensis possessiones Almakerek, Rwdal et predium Fethondorff apellatum in Albensi, ac Ernye, Handorff, necnon medietatem possessionis Ebesfalwa in de Kykellew, ac possessiones Wyfalw, Beden et medietatem possessionis Ench vocatarum in de Doboka comitatibus existentium habitas, que alias cuiusdam Michaelis Apafy dicti prefuerant, sed per notam infidelitatis eiusdem, quam ipse ex eo, quod idem postposita fide et fidelitate, qua nobis et sacre corone nostre tenebatur, nuper unacum ceteris nobilibus earundem partium Transsilvanarum coniurando et nobis rebellando Iohanni de Sancto Georgio et de Bozyn comiti, qui protunc honore wayuodatus earundem partium Transsilvanarum fungebatur, adheserat, ac contra nos, ut infidelis animo nocendi insurrexerat, notabiliter incurrit, iuxta antiquam et approbatam dicti regni nostri consuetudinem ad collationem nostram ritte [!] et legitime [!] devolute esse perhibentur, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis et vinearum promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et locis molendinorum, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis memorato Nicolao Chwpor wayuode suisque heredibus et posteritatibus universis animo deliberato et ex certa nostra scientia prelatorumque et baronum nostrorum ad id accedente consilio dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in descensu nostro exercituali prope civitatem Law feria tertia proxima post festum beati Georgii martyris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo, regni nostri anno undecimo, coronationis vero quinto. – În dreapta sus: *Commissio domini regis*. – Sub text, cu un scris contemporan: *Duplicata propter possessione Beden*.

Original, pergament, sub text sigiliu în ceară roșie cu hârtiei protectoare, Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 3 (D 9534).

9. 1468. aprilie 26, în tabăra militară de lângă orașul Laa an der Thaya (in descensu nostro exercituali prope civitatem Law, f. III. p. Georgii mart.) Matia, regele Ungariei,

poruncește capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) să-și trimită omul de mărturie, în prezența căruia, omul regelui, conform donației făcute cu drept perpetuu – și cu acceptul prelaților și baronilor – în favoarea lui Nicolae Chwpor din Monozlo, voievodul Transilvaniei și comitele secuilor (*comes Siculorum*), pentru slujbele sale credincioase să-l introducă pe acesta în stăpânirea posesiunilor Mălâncrav (*Almakerek*), Roandola (*Rwdal*) și sălașul (*predium*) Felța/Florești (*Fethendorff*) din comitatul Alba (*in ctu Albensi*), Ernea (*Ernye*), Hundorf/Viișoara (*Handorff*), jumătatea posesiunii Ibașfalău/Dumbrăveni (*Ebesfalwa*) din comitatul Târnava (*Kyikellew*), posesiunea Uifalău/Corvinești (*Wyfalw*), Bidiu (*Beden*)¹ și jumătatea posesiunii Enciu (*Ench*), din comitatul Dăbâca (*Doboka*), care i-au revenit regelui și care anterior aparțineau lui Mihai Apafi (*Apafy dictus*), condamnat pentru infidelitate, deoarece complotând cu alți nobili din părțile transilvane (*partium Transsilvanarum*), s-a revoltat împotriva regelui, alăturându-se voievodului de atunci al Transilvaniei, Ioan, comite de Szentgyörgy (*de Sancto Georgio*) și de Bozyn. – Oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire: Nicolae sau Ștefan² din Dăbâca (*Doboka*), Bartolomeu din Bădești (*Badok*), Mihai din Herepea (*Herepe*), Mihai sau Paul din Șilea (*Syle*), sau Nicolae de Șmig (*Somogion*). Pe cei care s-ar împotrivi punerii în stăpânire, să-i cheme în fața judecății prezentei regale (*nostram personalem in presentiam*).

¹ Scris deasupra rândului, iar apoi menționat, din nou înaintea cuvântului *Ench*. ² În exemplarul de sub cota DL 30212: Ștefan, fiul lui Emeric *de Doboka*.

Original, hârtie, pe verso cu sigiliu de închidere aplicată în ceară roșie și cu scrisul lui András Huszti regist și cotă arhivistică. Pe verso: *Fidelibus nostris, capitulum ecclesie Albensis Transsilvane, pro magnifico Nicolao de Chwpor de Monozlo, wayuode Transsilvano et comiti Siculorum, introductoria et statutoria*, DL 30211. – Original, hârtie, pe verso cu sigiliu de închidere aplicată în ceară roșie și o însemnare despre împotrivirea făcută în numele lui Mihai Apafi (*Apafy*), DL 30212, variante: *Rudal, Fethondorph, Encz, Chupor*. – Transumpt în actul capitlului din Alba Iulia din 25 august 1468 (nr. 15), Colecție privată, Lad. 63, fasc. 1, nr. 38 (E 11099), variante: *Fethendorff, Kykellew*. □ Regest: Zimmermann et alii, *Urkundenbuch*, vol. VI, 335.

10. [1468] aprilie 28 <Alba Iulia> (XXXIV. d. sab. p. Annunt. Marie) Capitlul bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) raportează către Matia, regele Ungariei, că, potrivit poruncii sale din 9 martie 1468 (nr. 5), pe care o transcrie, și-a trimis omul de mărturie, pe Matei din Varfalău/Moldovenești (*Warfalwa*), preot din strana bisericii sale (*chori ecclesie nostri presbiterum*), în prezența căruia Francisc din Sânioana/Voivodeni (*Zenhywan*) în data de 26 martie (*sab. p. Annunt. Marie virg.*) a pus pe Nicolae Chwpor din Monozlo, voievodul Transilvaniei în stăpânirea perpetuă a întregului castel (*castellum*) și a heleșteului (*piscina*) din posesiunea Șarpotoc/Glodei (*Sarpathak*), a jumătății aceluiași posesiuni Șarpotoc (*Sarpathak*), a posesiunii Curticap/Poarta (*Kerthwelkapw*) din comitatul Turda (*in Thordensi ctu*), Očnița (*Akna*), Logig (*Lwdweg*), Uifalău/Lunca (*Wyfalw*), Hărăstaș/Frunzeni

(*Harazthos*) din comitatul Cluj (*Kolos*), respectiv a părților de moșii din Sânger (*Zengyel*), Sânioana/Voivodeni (*ZenthIwan*), Săcalul de Câmpie/Bărboși (*Zakal*) din comitatul Turda (*in Thordensi ctu*), Jimbor (*Zombor*), Diviciorii Mari (*Naghdewecher*), Mikó (*Myko*) din comitatul Dăbâca (*Doboka*), Șona (*Zepmezew*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), Bărâi (*Bare*) și sălașul (*predium*) *Zenthpelbarth* din comitatul Cluj (*Kolos*), *Chyger* din comitatul Dăbâca (*Doboka*), în prezența vecinilor Nicolae Erdélyi (*Erdeli/Erdely*) din Șintereag (*Somkerek*), Ioan și Grigore din Sânioana/Voivodeni (*Zentyhwan/Zentyhwan*), Mihai din Sânger (*Zengel*), Paul Székely (*Zekel*) din Ernei (*Nagerne*) și Ștefan din Păingeni (*Poka*), fără a exista vreo împotrivire. Privilegiul de față îl întărește cu sigiliul atârnat. – *Lista demnitarilor*: Gothard, prepozitele nefiind present (*absento*), Antoniu cantorul, Matei custodele, doctori în dreptul canonic (*decretorum doctoribus*), Grigore din Lipova (*Lypa/Lyppa*) decanul.

Original, pergament, cu sigiliu atârnat pe șnur roșu-albastru, Colecție privată, Lad. 98, fasc. 8, nr. 8 (D 702). – Transcris în documentul regelui Matia din 11 iunie 1470 (nr. 18), Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 8 (D 725). În document figurează, în locul anului de emitere: *anno supradicto*.

11. 1468 aprilie 30, <Alba Iulia> (*XXXIV d. f. II. p. Annunt. Marie virg.*) Capitulul bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) raportează către Matia, regele Ungariei, că, potrivit poruncii sale din 9 martie 1468 (nr. 4), pe care o transcrie, și-a trimis omul de mărturie, pe Matei din Varfalău/Moldovenesti (*Warfalwa*), preot din strana bisericii sale (*chori ecclesie nostri presbiterum*), în prezența căruia Francisc din Sânioana/Voivodeni (*ZenthIwan*), în data de 28 martie (*f. II. p. Annunt. Marie virg.*) a pus pe Nicolae Chwpor din *Monozlo* în stăpânirea perpetuă a posesiunilor Filpișu Mare (*Magyarfilpes*), Onuca (*Wnoka*), Filpișu Mic (*Zazfilpes*), Sântu (*Zenthandras*), Tonciu (*Thanch*), din comitatul Turda (*in ctu Thordensi*), respectiv părțile de moșie Nima Riciului (*Nema*), Grebenișu de Câmpie (*Gerebenes*) și Dătășeni (*Dathos*) din comitatul Turda (*in ctu Thordensi*), Ulieș (*Ewlwes*), Tușinu (*Thwson*) și Silivașu de Câmpie (*Pwzthazylwas*), respectiv a părților de moșii în Miheșu de Câmpie (*Mehes*), Dâmbu (*Thomb*) și Fărăgău (*Farago*) din comitatul Cluj (*Colos*), în prezența vecinilor Andrei din Toldal (*Tholdalag*), Ioan și Ladislau Fodor (*Fodor*) din Sânioana/Voivodeni (*Zentyhwan*), Toma *Peczken* din Almașul/Merișor deșert (*Almas*) și Petru cel Mare (*Magnus*) tot de acolo. Întărește documentul său privilegial cu sigiliul atârnat. – *Lista demnitarilor*: Gothard prepozitul, fiind absent, Antoniu cantorul, Matei custodele, doctori în dreptul canonic, Grigore din Lipova (*Lypa*), decanul.

Original, pergament, cu sigiliul oval, atârnat pe șnur roșu-marou, Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 4 (D 9570). – Transcris în documentul regelui Matia din 11 iunie 1470 (nr. 17), Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 (D 726), variante de grafie față de original: *Zentyhwan*, *Kolos*.

12. 1468 aprilie 30, <Alba Iulia> (*XXXIV d. f. II. p. Annunt. Marie virg.*) Capitulul

bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) raportează către Matia, regele Ungariei, că, potrivit poruncii sale din 9 martie 1468 (nr. 6), pe care o transcrie, și-a trimis omul de mărturie, pe Matei din Varfalău/Moldovenești (*Warhel* [!])¹, preot din strana bisericii sale (*chori ecclesie nostri presbiterum*), în prezența căruia Francisc din Sânioana/Voivodeni (*Zenhywan*), în data de 26 martie (*sab. p. Annunt. Marie virg.*) a pus pe Nicolae Chwpor din Monozlo, în stăpânirea perpetuă a jumătății (*medietatis*) posesiunii Șarpotoc/Glodeni (*Sarpathak*) și castelul (*castellum*) de acolo, din comitatul Turda (*in ctu Thordensi*), în prezența vecinilor Nicolae Erdélyi (*Erdeli*) din Șintereag (*Somkerekek*), Ioan și Grigore din Sânioana/Voivodeni (*Zenhywan*), Mihai din Sânger (*Zengel*), Paul Székely (*Zekel*) din Ernei (*Nagerne*) și Ștefan din Păingeni (*Poka*), apoi în data de 28 martie (*f. II. p. Annunt. Marie virg.*), în stăpânirea posesiunilor Filpișu Mare (*Magyarphilpes*), Filpișu Mic (*Zazfilpes*), Onuca (*Vnoka*), Tonciu (*Thanch*), și jumătățile (*medietas*) [!] posesiunilor Ulieș (*Ewlwes*), Silivașu de Câmpie (*Pwzthazylwas*) din comitatul Cluj (*Kolos*) în prezența vecinilor Andrei de Toldal (*Tholdalag*), Ioan și Ladislau Forró (*Forro*) din Sânioana/Voivodeni (*Zenhywan*), Toma Peczen [!] și Petru cel Mare (*Magnus*), ambii din Almașul deșert/Merișor (*Almas*), Emeric Geréb (*Gereb*) din Breaza (*Bereczthelke*), fără a exista vreo împotrivire. Întărește documentul său privilegiat cu sigiliul atârnat. – *Lista demnitarilor*: Gothard prepozitul fiind absent, Antoniu cantorul, Matei custodele, doctori în dreptul canonic (*decretorum doctoribus*), Grigore din Lipova (*Lypa*), decanul.

¹ Greșit în loc de *Warfalwa*, cf. doc. capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia din 1468 aprilie 30 (nr. 10), cota: Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 4 [D 9570] și Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 [D 726]).

Original, pergament, sigiliul atârnat lipsește, Colecție privată, Lad. 98, fasc. 8, nr. 9 (D 701).

13. 1468 august 16, Olomouc. Matia, regele Ungariei, dăruiește lui Nicolae Csupor din Monoszló, două treimi a posesiunilor Tritenii de Jos, Boian, Tăureni, Pădureni, Tritenii de Sus, Tordalaka, Câmpia Turzii și Urca și jumătățile posesiunilor Micești și Săliște.

Nos Mathias Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos, qui de regia nostra liberalitate benemeritorum obsequia dignis retributionibus recompensare soliti sumus, consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri dilecti magnifici Nicolai Chwpor de Monozlo, wayuode Transsilvani, que non ad peregrinam laudem, sed ad visum et circumspectionem proprie nostre industrie nobis regnoque, ac corone per eum exhibita esse merito dicere possumus et confiteri, is adhuc puer se servitiis nostris implicuit et nos secutus est, nec discessit, quoad potuit et licuit a latere nostro curam etiam habens persone nostre, dum in domibus nostris semper versaretur, omnia, que ad salutem corporis et persone nostre pertinuerunt, iuxta modulum etatis sue prudenter

previdit, in cunctis etiam aliis rebus nostris fidei sue commissis omnem fidelitatem simul et diligentiam nobis ostendit et, ubi viribus et prudentia crevit, in exercitiis militaribus, ac aliis arduis negotiis curie nostre et regni decus esse, cepit, legationes adiit precipue semel ad principes Alamanie in facto fidei, ubi labor eius et prudentia, quibus factum fidei promovit, etiam aliena laude extollerit, in exercitibus nostris contra inimicos et rebelles nostros instauratis interfuit, maxime in expeditione contra Stephanum, wayuodam Moldaviensem, ubi pro salute persone nostre et exercitus nostri viriliter et strennue agens plura pro nobis prope mortalia vulnera suscepit et mori, si fortuna voluisset, non dubitabat, postremo nunc quoque nobiscum hic pro populo Catholico contra hereticos pugnantibus militat et officium strennui militis seu capitanei pre se ferens noctes diesque ducit in vigiliis et res nostras, ac etiam exercitus nostri promovere dirigereque fideliter satagit, pro quibus nos volentes ei ostendere liberales duas partes possessionum Detreh, Beel, Thohath, Kok, Mendzenth, Thordalaka, Geres et Ewrke, ac directas et equales medietates possessionum Mykes et Selesthye vocatarum, omnino in comitatu Thordensi, partium regni nostri Transsilvanarum predictarum existentium, quas nuper per notam infidelitatis Benedicti et Iohannis Weres de Farnas, contra nos de partibus illis Transsilvanis specialiter inter alios earundem partium nobiles rebellantibus, condam Andree Pykre donaveramus, sed, que nunc per defectum seminis eiusdem Andree rursum ad collationem nostram iuxta antiquam regni nostri consuetudine rite et legitime devolute esse perhibentur, simulcum omni iure nostro regio, si quod in eisdem etiam alias qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibusvis causis, viis, modis et rationibus concernerent, maiestatem, ac pariter cum aliis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, fenilibus, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis et earum promontoriis, aquis, fluviis, pisciniis aquarumque decursibus, molendinis et locis molendinorum, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis premissis sic ut prefertur stantibus memorato Nicolao Chwpor, wayuode eiusque heredibus et posteritatibus universis animo deliberato et ex certa nostra scientia de prelatorumque et baronum nostrorum consilio dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam salvo iure alieno harum litterarum nostrarum vigore et testimonio mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in Olomucz feria tertia proxima post festum Assumptionis beate Marie virginis anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo, regni nostri anno undecimo, coronationis vero quarto.

Original, pergament, sub text sigiliu în ceară roșie cu hârtiei protectoare, Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 9 (D 9533). În dreapta sus: *Commissio domini regis*. Pe verso: *Registrata. Folio CCLXXXIII. M Jwsth.* – Transcris în documentul regelui Matia din 1470 iunie 11 (nr. 19), Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 11 (D 9573).

14. 1468 august 16, Olomouc (*Olomucz, f. III. p. Assumpt. Marie virg.*) Matia, regele Ungariei, poruncește capitlului bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulo ecclesie Albensis Transsilvane*) să-și trimită omul de mărturie, în prezența căruia, omul regelui, conform donației făcute cu drept perpetuu în favoarea lui Nicolae *Chwpor* din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei și comitele secuilor (*comes Siculorum*), pentru slujbele sale credincioase să-l introducă pe acesta în stăpânirea a două treimi (*duas partes*) a posesiunilor Tritenii de Jos (*Detreh/Dethreh*), Boian (*Bewl*), Tăureni (*Thohath*), Pădureni (*Kok*), Tritenii de Sus (*Mendzenth*), *Thordalaka*, Câmpia Turzii (*Geres*) și Urca (*Ewrke*) și în stăpânirea jumătăților (*directas et equales medietates*) de posesiune din Micești (*Mykes*) și Săliște (*Zelesthye*), aflate în comitatul Turda (*Torda*), aflătoare în părțile transilvane ale regatului (*partium regni nostri Transsilvanarum*) împreună cu dreptul regal ce țin de ele (*simulcum omni iure nostro regio si quod in eisdem etiam alias qualitercumque haberemus*), însă au revenit regelui de la Benedict și Ioan Veres (*Weres*) din Sfăraș (*Farnas*), declarați infideli pentru răzvrătirea lor, împreună cu alți nobili din aceleași părți (*earundem partium*) împotriva regelui, iar anterior le-a donat lui Andrei *Pykre*, mort fără urmaș. Pe cei care s-ar împotrivi punerii în stăpânire, să-i cheme în fața judecății prezenței regale (*nostram personalem in presentiam*). – *Oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire*: Ioan și Francisc din Sânioana/Voivodeni (*de Zenthyan*), Nicolae sau Petru din Sânger (*Zengel*), Paul din Ernei (*Nagerne*), Andrei din Toldal (*Tholdalag*), Ștefan din Hădăreni (*Hodrew*).

Transumpt în documentul capitlului din Alba Iulia din 28 octombrie 1468 (nr. 16), Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 10 (D 9569, regestul a fost redactat după acest exemplar) și Lad. 49, fasc. 9, nr. 11 (D 9573, variantă: *Zenthyan*). – Original, hârtie deteriorată, cu multe ștersături și corecturi, pe verso sigiliu de închidere aplicată în ceară roșie, DL 30213. În acest document (DL 30213) – spre deosebire de celălalt exemplar al mandatului regal pe baza căruia s-a realizat efectiv punerea în posesiune (Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 10, D 9569, nr. 14), mai figurează numele părților de moșii Șăușa de Câmpie (*Sospathok*), *Zenthmyklos* [așezare dispărută lângă Șăușa de Câmpie (azi în jud. jud. Mureș), cf. Csánki, *Történelmi földrajz*, vol. V, 737–738] și Grebenișu de Câmpie (*Gerebenes*) în comit Turda (*in ctu Thordensi*), Boi este redată cu grafia *Bool*, iar ca oameni ai regelui, desemnați pentru punerea în stăpânire sunt enumerați Gheorge din Tureni (*Thwr*), Paul Veres (*Weres*) din Ceanu Mare (*Chan*), Paul Fancsikai (*de Fanchyka*), Adrian din Cecălaca (*Chekelaka*), Ștefan din Hădăreni (*de Hodrew*). Conform însemnării de pe verso punerea în posesiune a fost făcută de către omul regelui, Ștefan din Hădăreni (*Hodrew*) în data de 1 octombrie (*sab. p. Mich. arch.*), fără vreo împotrivire, în prezența trimisului capitlului Baltazar din *Saswar*, respectiv al lui Mihai din Grindenii (*Gerend*).

15. [1468] august 25 <Alba Iulia> (XXIII. d. [f. IV. a. Oswaldi reg.]) Capitlul bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) adeverește că, la porunca regelui Matia din 26 aprilie 1468 (nr. 9), pe care o transcrie, și-a trimis omul de mărturie, pe Gheorghe din *Posoga* (*magister*), canonic al bisericii sale (*socium et concanonicum nostrum*), în prezența căruia oamenii regelui Mihai din Herepea (*Herepe*) și Nicolae de Șmig (*Somogyon*) [!] în data de 30 iulie (*sab. a. ad vincula Petri ap.*) au pus pe Nicolae *Chwpor* din *Monozlo*, fără împotrivire, în stăpânirea posesiunilor Mălâncrav (*Almakerek*), Roandola (*Rwdal*) și sălașul (*predium*) Felța/Florești (*Fethondorff*) din comitatul Alba (*in cttu Albensi*), Ernea (*Ernye*), Hundorf/Viișoara (*Handorff*), jumătatea posesiunii Ibașfalău/Dumbrăveni (*Ebesfalwa*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), în prezența lui Dumitru și Clement, oficiali (*officiales*) din Criș (*Kerewsd*) ai lui Antoniu și Marcu (*Marcus*) (*egregii*) din Beclean (*de Bethlen*), respectiv în prezența lui Mihai Diacul (*Dyak*) din Valchid (*Walthyd*), Andrei judele (*villicus*) din Hoghilag (*Holdwytag superior*), Cristian (*Cristiannus*) judele (*villicus*) din Iacobeni (*Jakabfalwa*), în numele lor și a întregii comunități ai satelor regale amintite (*in ipsorum, ac totius communitatis predictarum villarum regalium personis*), iar în data de 3 august (*f. IV. a. Oswaldi reg.*), omul regelui, Ștefan din Dăbâca (*Doboka*), la fel fără împotrivire, în stăpânirea posesiunilor Uifalău/Corvinești (*Wyfalw*), și Bidiu (*Beden*) și a jumătății posesiunii Enciu (*Ench*), din comitatul Dăbâca (*Doboka*), în prezența nobililor Antoniu din Beclean (*Bethlen*), Ioan din Cristur-Șieu (*Kerezthwr*), Ștefan din Matei (*Mathe*) și Martin din Șirioara (*Sarwar*). – *Lista demnitarilor*: Gothard prepozitul, nefiind prezent (*absento*), Antoniu cantorul, Matei custodele, doctori în dreptul canonic (*decretorum doctoribus*), Andrea de Sarlo¹, arhidiacon de Turda (*Thorda*), decan al capitlului.

¹ Sarlo (comitatul Nyitra/Nitra), așezare dispărută lângă Lužianky, azi în Slovacia.

Original, pergament, cu pecete ovală, atârnată pe șnur roșu-albastru, Colecție privată, Lad. 63, fasc. 1, nr. 38 (E 11099). În document, ca datare figurează *vicesimo tertio die diei introductionis et statutionis prenotatarum, anno supradicto*, care cel mai probabil trebuie să facă referire la data celei de-a doua introduceri în stăpânire, cel din comitatul Dăbâca.

16. [1468]. octombrie 28 <Alba Iulia> (XXVIII. d. *sab. p. Mich. arch.*) Capitlul bisericii transilvane din Alba Iulia (*capitulum ecclesie Albensis Transsilvane*) adeverește că, la porunca regelui Matia din 16 august 1468 (nr. 14), pe care o transcrie, și-a trimis omul de mărturie, Baltazar din *Saswar*¹, preot din strana bisericii din Alba Iulia (*chori ecclesie predice nostre clericum*), în prezența căruia omul regelui Ștefan din Hădăreni (*Hodrew*) în data de 1 octombrie (*sab. p. Mich. arch.*) a pus fără vreo împotrivire pe Nicolae *Chwpor* din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei în stăpânirea perpetuă a două treimi (*duas partes*) din moșiile Tritenii de Jos (*Dethreh*), Boian (*Bewl*), Tăureni (*Thohath*), Pădureni (*Kok*), Tritenii de Sus (*Mendzenth*), *Thordalaka*, Câmpia Turzii (*Geres*) și Urca (*Ewrke*), respectiv în stăpânirea jumătăților (*medietates*) de posesiune din Micești

(*Mykes*) și Săliște (*Zelestye* [!]), aflate în comitatul Turda (*Torda*), dar și în dreptul regal ce țin de acestea (*et iuris regii in eisdem habiti*), în prezența vecinilor, Mihai din Grind/Luncani (*Gerend*), Antoniu din Hădăreni (*Hodrew*) și Matia din Sânger (*Zengel*). – *Lista demnitarilor*: *Gothard* prepozitul, fiind absent, Antoniu, cantorul și Matei custodele, doctori în dreptul canonic (*decretorum doctoribus*), Andrei din Sarlo, arhidiacon de Turda (*Thorda*), decan al capitlului.

¹ *Saswar* (comitatul Ugocea), azi Trosznik în Ucraina.

Original, pergament, sigiliu oval atârnat pe șnur roșu-marou, Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 10 (D 9569). În document, făcând referire la documentul transumat: *anno supradicto*. – Transcris în documentul regelui Matia din 1470 iunie 11 (nr. 19), Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9, nr. 11 (D 9573), variantă: *Zelesthye*.

17. 1470 iunie 11 (*III. Idus Junii*) Matia, regele Ungariei, la cererea lui Nicolae *Chwpor* din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei și comitele secuilor transcrie document său din 9 martie 1468, întărit cu sigiliul secret regal și prin care i-a donat acestuia moșiile Filpișu Mare (*Magyarfilpes*), Onuca (*Wnoka*), Filpișu Mic (*Zazfilpes*), Sântu (*Zenthandras*), Tonciu (*Thanch*), din comitatul Turda (*in Thordensi*), respectiv părți de moșii în Nima Riciului (*Nema*), Grebenișu de Câmpie (*Gerebenes*) și Dătășeni (*Dathos*) din comitatul Turda (*in Thordensi*), Ulieș (*Ewlwes*), Tușinu (*Thwson*) és Silivașu de Câmpie (*Pwzthasilwas*), respectiv părți de moșii în Miheșu de Câmpie (*Mehes*), Dâmbu (*Thomb*) și Fărăgău (*Farago*), din comitatul Cluj (*in de Kolos comitatibus*) (nr. 1), precum și raportul capitlului bisericii Transilvane din Alba Iulia (*capituli ecclesie Albensis Transsilvane*) din 1468 aprilie 30, întărit cu sigiliu atârnat, despre punerea aceluiași Nicolae *Chwpor* în posesiunea moșiilor amintite (nr. 11). – Dat de mâna cardinalului Ștefan, arhiepiscop de Calocca (*Colocensi*) și de Bac (*Bachiensi*), cancelar suprem regal și secret (*aule nostre summi et secretarii cancellarii*). – *Lista de demnitari*: Același Ștefan, arhiepiscop de Calocca (*Colocensi*), Ioan arhiepiscop de Strigoniu (*Strigoniensi*), Ioan episcop de Oradea (*Waradiensi*) și ales (*postulato*) de Eger (*Agriensi*), scaunul episcopal al Transilvaniei fiind vacant, *Osuuld* de Zagreb (*Zagrabiensi*), Ioan de Pécs (*Quinqueelesiensi*), Albert de Veszprém (*Wesprimiensi*), Dumitru de Győr (*Jauriensi*), Vincențiu de Vác (*Waciensi*), Ioan de Cenad (*Chanadiensi*), Toma de Nitra (*Nitriensi*), Benedict, episcop ales și întărit al Bosniei (*Boznensi*), Nicolae,¹ episcop ales al Sirmiuului (*Sirimiensi*), Nicolae, episcop ales și întărit de Knin (*Thininiensi*), Paul de Segno (*Segniensi*), Nicolae de Modrus (*Modrussiensi*); Mihai Ország (*Orzag*) din Gút (*Gwth*) palatinul; Ioan Pongrác (*Pongracz*) din Dindești (*Dengeleg*) și Nicolae *Chwpor* din *Monozlo*, voievozii Transilvaniei și comiți ai secuilor; comitele Ladislau Pálóci (*de Palocz*), judele curții regale; Nicolae Újlaki (*de Wylak*) și Matei Maróti (*de Maroth*) bani de Macovia (*Machouiensi*), Blasiu Magyar, banul Dalmației (*Dalmatie*), Croației (*Croatie*), Bosniei (*Bozne*) și Slavoniei (*Sclavonie*), demnitatea de ban al Severinului (*Zewriniensi*) fiind vacant; Ioan Rozgonyi (*de Rozgon*), marele vistier regal; Ioan Túz (*Thwz*) din Lak,² marele ușier regal; Bartolomeu din Beldiug (*de Belthewk*), marele

paharnic regal; Nicolae Hédervári (*de Hedrehwara*), marele stolnic regal; Nicolae Szécsi (*de Zeech*), marele comis regal; Nicolae Alsólindvai (*de Alsolyndwa*), comite de Pojon (*Poson*).

¹ Nicolae Báthori (cf. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, arh. fam. Bánffy, X. *Kal. Septembris*, 1472. VIII. 23, DF 261480).

² Lak (comitatul Somogy), azi Öreglak în Ungaria.

Original, pergament, cu fragmente de pecete dublă atârnată pe șnur roșu-verde-albastru, Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 7 (D 726). La începutul textului, dreapta sus: *Commissio propria domini regis*. – Pe îndoitura de jos a pergamentului, însemnare de cancelarie: *LECTA CUM TENORIBUS*, respectiv, cu caractere mici: *tertio Idus Junii*.

18. 1470 iunie 11 (*III. Idus Junii*) Matia, regele Ungariei, la cererea lui Nicolae Chwpor din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei și comitele secuilor transcrie document său din 9 martie 1468, întărit cu sigiliul secret regal, și prin care i-a donat acestuia cu drept perpetuu întregul castel (*castellum*) din Șarpotoc/Glodei (*Sarpathak*) și heleșteul (*piscina*) din aceeași posesiune Șarpotoc (*Sarpathak*), jumătățile din moșiile Șarpotoc (*Sarpathak*), Curticap/Poarta (*Kerthwelkapw*) din comitatul Turda (*in Thordensi*), Ocnița (*Akna*), Logig (*Lwdweg*), Uifalău/Lunca (*Wyfalw*), Hărăstaș/Frunzeni (*Hara-zthos*) din comitatul Cluj (*Kolos*), respectiv părțile de moșii din Sânger (*Zengyel*), Sînioana/Voivodeni (*ZenthIwan*), Săcalul de Câmpie/Bărboși (*Zakal*) din comitatul Turda (*in Thordensi*), Jimbor (*Zombor*), Diviciorii Mari (*Naghdewecher*), Mikó (*Myko*) din comitatul Dăbâca (*Doboka*), Șona (*Zepmezew*) din comitatul Târnava (*Kykellew*), Bărăi (*Bare*) și sălașul (*predium*) Szentpelbárt (*Zenthpelbarth*) din comitatul Cluj (*Kolos*), Csiger (*Chyger*) din comitatul Dăbâca (*Doboka*), aflătoare în părțile transilvane ale țării (*partium regni nostri Transsilvanarum*) (nr. 3), precum și raportul capitlului din Alba Iulia (*capituli ecclesie Albensis Transsilvane*) din 28 aprilie 1468 întărit cu sigiliu atârnat, despre punerea aceluiași Nicolae Chwpor în posesiunea moșiilor amintite (nr. 10). – Dat de mâna cardinalului Ștefan, arhiepiscop de Calocșa (*Colocensi*) și de Bac (*Bachiensi*), cancelar suprem regal și secret al cancelariei (*aule nostre summi et secretarii cancellarii*). – *Lista de demnitari*: Același Ștefan, arhiepiscop de Calocșa (*Colocensi*), Ioan arhiepiscop de Strigoniu (*Strigonieinsi*), Ioan, episcop de Oradea (*Waradiensi*) și ales (*postulatus*) de Eger (*Agriensi*), scaunul episcopal al Transilvaniei fiind vacant, Oswald de Zagreb (*Zagrabiensi*), Ioan de Pécs (*Quinqueelesiensi*), Albert de Veszprém (*Wesprimiensi*), Dumitru de Győr (*Jauriensi*), Vincențiu de Vác (*Waciensi*), Ioan de Cenad (*Chanadiensi*), Toma de Nitra (*Nitriensi*), Benedict, episcop ales și întărit al Bosniei (*Boznensi*), Nicolae, episcop ales și întărit al Sirmiului (*Sirimiensi*), Nicolae, episcop ales și întărit de Knin (*Thininiensi*), Paul de Segno (*Segniensi*), Nicolae de Modrus (*Modrusiensi*); Mihai Ország (*Orzag*) din Gút (*Gwth*) palatinul; Ioan Pongrác (*Pongracz*) din Dindești (*Dengeleg*) și Nicolae Chwpor din *Monozlo*, voievodii Transilvaniei și comiți ai secuilor; comitele Ladislau Pálóci (*de Palocz*), judele curții regale; Nicolae de Újlak (*de Wylak*) și Matei Maróti (*de Maroth*) bani de Macovia

(*Machouiensi*), Blasiu Magyar, banul Dalmației (*Dalmatie*), Croației (*Croatie*), Bosniei (*Bozne*) și Slavoniei (*Sclavonie*), demnitatea de ban al Severinului (*Zewriniensi*) fiind vacant; Ioan Rozgonyi (*de Rozgon*), marele vistier regal; Ioan Túz (*Thwz*) din Lak, marele ușier regal; Bartolomeu din Beldiug (*de Belthek*), marele paharnic regal; Nicolae Hédervári (*de Hedrewara*), marele stolnic regal; Nicolae Szécsi (*de Zeech*), marele comis regal; Nicolae Alsóindvai (*de Alsolyndwa*), comite de Pojon (*Poson*). – Pe îndoitura de jos a pergamentului, însemnare de cancelarie: *Lecta in tenoribus*. – *La începutul textului, dreapta sus*: *Commissio propria domini regis*.

Original, pergament, cu pecete dublă atârnată pe șnur roșu-verde-albastru, Colecție privată, Lad. 28, fasc. 6, nr. 8 (D 725). – Copie simplă din secolul al XVIII-lea: DL 108352.

19. 1470 iunie 11 (*III. Idus Junii*) Matia, regele Ungariei, la cererea lui Nicolae Chwpor din *Monozlo*, voievodul Transilvaniei și comitele secuilor transcrie document său din 1468 august 16, prin care i-a donat acestuia cu drept perpetuu două treimi (*duarum partium*) a posesiunilor Tritenii de Jos (*Detreh*), Boian (*Bewl*), Tăureni (*Thohath*), Pădureni (*Kok*), Tritenii de Sus (*Mendzenth*), Tordalaka (*Thordalaka*), Câmpia Turzii (*Geres*) și Urca (*Ewrke*), [jumătățile posesiunilor Micești (*Mykes*) și Săliște (*Zelesthye*)], în comitatul Turda (*Torda*), aflătoare în părțile transilvane ale regatului (*partium regni nostri Transsilvanarum*) (nr. 13) precum și raportul capitlului din Alba Iulia (*capituli ecclesie Albensis Transsilvane*) din [1468]. octombrie 28 întărit cu sigiliu atârnat, despre punerea aceluiași Nicolae Chwpor în posesiunea moșilor amintite (nr. 16). – Dat de mâna cardinalului Ștefan, arhiepiscop de Caloceia (*Colocensi*) și de Bac (*Bachiensi*), cancelar suprem regal și secretar al cancelariei (*aule nostre summi et secretarii cancellarii*). – *Lista de demnitari*: Același Ștefan, arhiepiscop de Caloceia (*Colocensi*), Ioan arhiepiscop de Strigoniu (*Strigoniensi*), Ioan, episcop de Oradea (*Waradiensi*) și ales (*postulatus*) de Eger (*Agriensi*), scaunul episcopal al Transilvaniei fiind vacant, Oswald de Zagreb (*Zagrabiensi*), Ioan de Pécs (*Quinqueelesiensi*), Albert de Veszprém (*Wesprimiensi*), Dumitru de Győr (*Jauriensi*), Vincențiu de Vác (*Wacyensi*), Ioan de Cenad (*Chanadiensi*), Toma de Nitra (*Nitriensi*), Benedict, episcop ales și întărit al Bosniei (*Boznensi*), Nicolae de Sirmiu (*Sirimiensi*), Nicolae, episcop ales și întărit de Knin (*Thininiensi*), Paul de Segno (*Segniensi*), Nicolae de Modrus (*Modrusiensi*); Mihai Ország (*Orzagh*) din Gút (*Gwth*) palatinul; Ioan Pongrác (*Pongracz*) din Dindești (*Dengeleg*) și Nicolae Chwpor din *Monozlo*, voievozii Transilvaniei și comiți ai secuilor; comitele Ladislau Pálóci (*de Palocz*), judele curții regale; Nicolae de Újlak (*de Wylak*) și Matei Maróti (*de Maroth*) bani de Macovia (*Machouiensi*), Blasiu Magyar, banul Dalmației (*Dalmatie*), Croației (*Croatie*), Bosniei (*Bozne*) și Slavoniei (*Sclavonie*), demnitatea de ban al Severinului (*Zewriniensi*) fiind vacant; Ioan Rozgonyi (*de Rozgon*), marele vistier regal; Ioan Túz (*Thwz*) din Lak, marele ușier regal; Bartolomeu din Beldiug (*de Belthek*), marele paharnic regal; Nicolae Hédervári (*de Hederwara*), marele stolnic regal; Nicolae Szécsi (*de Zeech*), marele comis regal; Nicolae Alsóindvai (*de Alsolyndwa*), comite de Pojon (*Poson*). – Pe îndoitura de jos a pergamentului, însemnare

de cancelarie: Lecta in tenoribus. – La începutul textului, dreapta sus: Commissio propria domini regis.

Original, pergament deteriorat, cu pecete dublă atârnată pe șnur roșu-verde-albastru, Colecție privată, Lad. 49, fasc. 9. nr. 11 (D 9573).

THE TRANSYLVANIAN ESTATES OF THE VOIVODE NICHOLAS CSUPOR (1468–1472). SOME UNPUBLISHED DOCUMENTS

Abstract

After the suppression of the Transylvanian uprising in 1467, King Matthias confiscated the estates of several noble families in Transylvania and soon afterwards distributed them among his most favoured followers. One of the big winners of this action was the Transylvanian voivode Nicholas Csupor, who had just returned from the Moldavian campaign (end of 1467). The study publishes the group of charters related to these royal donations. This bunch of documents is notable for the fact that some of the donation charters were spoiled, or in some cases, the number of donated estates was extended immediately after the first charter was issued, but, exceptionally, all the successive charters have been preserved.